

PER A «ESQUIVAR TOTA SOSPITA I ENGANY»:  
LES REGLES ESSENCIALS PER A LA FORMACIÓ  
DE LA VOLUNTAT DE LA *UNIVERSITAS*  
I EL PROCEDIMENT D'ADOPCIÓ D'ACORDS  
DELS CONSELLS MUNICIPALS A CATALUNYA  
A TRAVÉS DELS LLIBRES D'ACTES  
(CERVERA, 1332-1333)

Max Turull Rubinat  
Vicenç Aguado i Cudolà  
*Universitat de Barcelona*

REBUT: 21 d'octubre de 2015 - ACCEPTAT: 30 d'octubre de 2015

«I així com la medicina no és feta per a profit del metge, sinó que és solament per procurar salut al malalt, així la llei no ha d'ésser feta per a profit personal del príncep ni d'altre en particular, sinó per a profit de la cosa pública, la qual tots o molts nafren; per tant, el príncep, que ha d'ésser el bon metge, estudia amb bones lleis i amb bons costums per tornar-la a la salut, això és en bon estament.»

Francesc EIXIMENIS, *Regiment de la cosa pública*, València, 1383 (incunable de 1499),<sup>1</sup> cap. VIII, «Com el bon regiment de la cosa pública requereix que les lleis siguin fetes en favor seu i que siguin ben observades per tots»

## Resum

A partir del registre de deliberacions i acords del Consell de la Paeria de Cervera (Lleida) de 1332-1333, un dels més antics conservats a Catalunya, s'analitza de qui parteixen les propostes d'acord, com es formulen, la necessitat d'un quòrum per a arribar a acords vàlids, qui adopta els acords, com s'assoleixen i per quin tipus de majoria, els casos

1. Francesc EIXIMENIS, *Regiment de la cosa pública*, edició a cura de Daniel de Molins de Rei, Barcelona, Barcino, 1927 (també es pot consultar l'edició més moderna, a cura de Josep Palomero, Alzira, Bromera, 2009).

de discrepància, i també es fa al·lusió als conceptes jurídics i polítics dels acords i al procediment per a arribar-hi. L'anàlisi d'aquest volum d'acords municipals posa en relleu l'emergència d'unes regles consuetudinàries de procediment administratiu que esdevenen essencials per a la formació correcta de les decisions del Consell com a expressió de la voluntat de la *universitas* o ens municipal. La recepció del *ius commune*, que comporta la idea de personalitat jurídica a través de la noció d'*universitas* i la de l'aparell organitzatiu, el *consilium*, requereix establir unes regles de funcionament i presa de decisions; es tracta de la voluntat d'un únic ens a través de la ficció de la persona jurídica. El Consell Municipal és l'estructura o l'aparell organitzatiu a través del qual la *universitas* adopta la seva voluntat i l'exterioritza envers els seus destinataris.

**Paraules clau:** dret medieval, Administració pública medieval, Govern local medieval, règim municipal medieval, història del dret, història del dret administratiu, història del dret de Catalunya, Cervera.

PARA «ESQUIVAR TOTA SOSPITA I ENGANY»:  
LAS REGLAS ESENCIALES PARA LA FORMACIÓN DE LA VOLUNTAD  
DE LA *UNIVERSITAS* Y EL PROCEDIMIENTO DE ADOPCIÓN DE  
ACUERDOS DE LOS CONCEJOS MUNICIPALES EN CATALUÑA  
A TRAVÉS DE LOS LIBROS DE ACTAS (CERVERA, 1332-1333)

**Resumen**

A partir del registro de deliberaciones y acuerdos del Concejo de la Paería de Cervera (Lleida) de 1332-1333, uno de los más antiguos conservados en Cataluña, se analiza de quien parten las propuestas de acuerdo, cómo se formulan, la necesidad de un quórum para llegar a acuerdos válidos, quién adopta los acuerdos, como se consiguen y por qué tipo de mayoría, los casos de discrepancia, y también se hace alusión a los conceptos jurídicos y políticos de los acuerdos y al procedimiento para llegar a ellos. El análisis de este volumen de acuerdos municipales pone de relieve la emergencia de unas reglas consuetudinarias de procedimiento administrativo que devienen esenciales para la formación correcta de las decisiones del Concejo como expresión de la voluntad de la *universitas* o ente municipal. La recepción del *ius commune*, que conlleva la idea de personalidad jurídica a través de la noción de *universitas* y la del aparato organizativo, el *consilium*, requiere establecer unas reglas de funcionamiento y toma de decisiones; se trata de la voluntad de un único ente a través de la ficción de la persona jurídica. El Concejo Municipal es la estructura o el aparato organizativo a través del cual la *universitas* adopta su voluntad y la exterioriza respecto a sus destinatarios.

**Palabras clave:** derecho medieval, Administración pública medieval, Gobierno local medieval, régimen municipal medieval, historia del derecho, historia del derecho administrativo, historia del derecho de Cataluña, Cervera.

“AVOIDING ALL SUSPICION AND MISTRUST”:  
THE ESSENTIAL RULES FOR SHAPING THE WILL OF THE *UNIVERSITAS*  
AND THE PROCEDURE FOR ADOPTING THE RESOLUTIONS OF  
MUNICIPAL COUNCILS IN CATALONIA BASED ON THE BOOKS  
OF MINUTES (CERVERA, 1332-1333)

**Abstract**

Based on the record of deliberations and resolutions of the Council of Cervera (Lleida) from 1332 and 1333 – one of the oldest preserved records in Catalonia – this paper examines who made the motions for resolutions, how they were drawn up, what quorum was needed to reach valid resolutions, who adopted the resolutions, how they were reached and based on what type of majority, in addition to what discrepancies arose; reference is also made to the legal and political concepts in the resolutions and the procedure leading to them. The analysis of this volume of municipal resolutions showcases how certain customary rules of administrative procedure arose which became a vital component in the smooth shaping of the council’s decisions as an expression of the will of the *universitas* or municipal body. The transposition of the *ius commune*, which entails the notion of legal status via the concept of *universitas* and of the organisational device of the *consilium*, calls for the establishment of rules of operation and decision-making; it concerns the will of a single entity through the figment of the legal entity. The municipal council came to constitute the organisational device or structure through which the *universitas* established its will and conveyed it to its addressees.

**Keywords:** mediaeval law, mediaeval public Administration, mediaeval local government, mediaeval municipal system, history of law, history of administrative law, history of law in Catalonia, Cervera.

POUR « ESQUIVER TOUT SOUPÇON ET TROMPERIE » :  
LES RÈGLES ESSENTIELLES POUR LA FORMATION DE LA VOLONTÉ  
DE L'*UNIVERSITAS* ET LA PROCÉDURE D'ADOPTION D'ACCORDS DES  
CONSEILS MUNICIPAUX EN CATALOGNE DANS LES LIVRES D'ACTES  
(CERVERA, 1332-1333)

**Résumé**

L'étude du registre des délibérations et accords du Conseil de Cervera (Lleida) de 1332-1333, l'un des plus anciens conservés en Catalogne, permet d'analyser qui formule les propositions d'accords, comment elles sont formulées, la nécessité d'atteindre un quorum pour adopter des accords valables, qui adopte les accords, comment ils sont atteints et par quelle sorte de majorité, ainsi que les cas de désaccord. Il est également fait allusion aux concepts juridiques et politiques des accords et de la procédure pour y parvenir. L'analyse de ce volume d'accords municipaux souligne l'urgence de trouver des règles coutumières de procédure administrative qui deviennent essentielles pour la prise de décisions correctes

de la part du conseil, décisions reflétant la volonté de l'*universitas* ou entité municipale. La réception de l'*ius commune*, qui contient l'idée de personnalité juridique à travers la notion d'*universitas* et celle de l'appareil d'organisation, le *consilium*, requiert la mise en place de règles de fonctionnement et de prise de décisions. Il s'agit de la volonté d'une seule entité à travers la fiction de la personne juridique. Le conseil municipal sera la structure ou l'appareil d'organisation à travers lequel l'*universitas* adopte sa volonté et l'extériorise vers ses destinataires.

**Mots-clés :** droit médiéval, Administration publique médiévale, gouvernement local médiéval, régime municipal médiéval, histoire du droit, histoire du droit administratif, histoire du droit de Catalogne, Cervera.

## 1. JUSTIFICACIÓ: ELS ORÍGENS DE L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DEL RÈGIM MUNICIPAL A CATALUNYA

És una gran satisfacció contribuir al volum dedicat al professor Josep Maria Font i Rius (Barcelona, 1915) pels seus cent anys de vida. I per a fer-ho hem triat un tema que creiem que pot ser del seu interès i que forma part del seu univers historiogràfic: l'expressió de la voluntat de la universitat per mitjà de la presa de decisions del consell, i això a partir del cas paradigmàtic de Cervera i amb un dels volums de consells més antics conservats a Catalunya.<sup>2</sup>

Efectivament, a més a més de l'estudi de les cartes de poblament i de franqueses i dels textos de dret local,<sup>3</sup> Font i Rius va dedicar una atenció molt important a gairebé totes les dimensions del règim municipal de Catalunya. La seva obra cabdal en aquest àmbit, *Orígenes del règimen municipal de Cataluña* (1946),<sup>4</sup> segueix sent, més de mig segle després de la seva publicació, l'obra de referència per a tots

2. Una traducció al francès d'una versió primigènia d'aquest treball, que ara ha estat substancialment ampliada, va ser publicada per Max TURULL RUBINAT, «La prise de décision dans les conseils municipaux (Catalogne, 1332)», a *Le gouvernement des communautés politiques à la fin du Moyen Âge. Entre puissance et négociation: Villes, Finances, État. Actes du colloque en l'honneur d'Albert Rigaudière*, París, Panthéon-Assas, 2011, p. 81-109.

3. Una part molt important de l'obra de Josep Maria Font i Rius avui pot ser consultada a Josep M. FONT I RIUS, *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 1985. Ens remetem, d'altra banda, a Josep M. MAS I SOLENCH, *Bibliografia del Dr. Josep M. Font i Rius*, Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 2005, 62 p. (Sèries Minor; 10).

4. J. M. FONT Y RIUS, «Orígenes de régimen municipal de Cataluña», *Anuario de Historia del Derecho Español* (Madrid: Ministerio de Justicia), t. XVI-XVII (1946) (ara també a Josep M. FONT I RIUS, *Estudis sobre els drets i institucions*, p. 281-560).

els investigadors que s'aproximen al món municipal medieval des d'una òptica jurídica i institucional. Al llarg d'aquesta obra, Font i Rius abordava, en primer lloc, el problema dels orígens de la ciutat i del municipi medievals (ambdós conceptes hi són utilitzats indistintament) segons els paràmetres historiogràfics propis de l'època: a Europa a partir de la continuïtat i la discontinuïtat del món urbà a l'occident medieval des de les tesis romanistes i germanistes, per a descendir després a la particularitat hispànica i al context català. A continuació dibuixava la formació sociogeogràfica dels centres de població, en un exercici a mig camí entre la història i la geografia regional. El capítol tercer el dedicava a l'estudi de l'elaboració d'una personalitat juridicopública per part de la comunitat veïnal: l'autor estudia els factors, de molt diversa índole, que condueixen que un grup de persones passi de ser una «mera realidad geográfica» a «constituir una entidad jurídico-pública susceptible de adoptar un régimen de administración propio», moment en el qual Font i Rius remarca el paper significatiu de l'aparició del terme *universitas* en la documentació. Finalment arribem als capítols quart i cinquè —que ocupen la major part de l'obra i que en formen el nucli central—, dedicats a l'anàlisi del règim municipal, primer en la seva fase «rudimentaria» i finalment en la seva formulació com a «aparición definida del municipio catalán». I, de fet, és pràcticament en l'últim apartat d'aquest darrer capítol cinquè quan Font i Rius tracta «la organización y funcionamiento del régimen municipal». En aquest apartat l'autor esbossa diferents aspectes de l'organització i el funcionament del consell: la composició (i els noms que reben els càrrecs), els sistemes d'elecció, la dimensió social del govern local, els diferents càrrecs que hi intervenen, el paper del batlle i del veguer, el funcionament intern (convocatòria, lloc de reunió, actes, etc.) i, finalment, les funcions atribuïdes al consell (policia, hisenda, justícia...). I aquí és on la nostra molt humil contribució, a banda de l'interès *per se* que pugui tenir, també desenvolupa un dels temes que Font i Rius havia deixat «esbozado», com ell mateix assenyalava.

## 2. PLANTEJAMENT: OBJECTE I METODOLOGIA DE TREBALL

Certament, hem fet un exercici d'història institucional microscòpica amb la dissecció d'un espai institucional molt acotat, però no per això poc important, com és el de la presa de decisions a l'interior dels consells municipals. Alhora també ens hem introduït en els primers passos realitzats cap a l'establiment d'un procediment administratiu en l'àmbit municipal. És a dir, hem estudiat el conjunt d'actuacions i tràmits preceptius per a adoptar decisions amb una eficàcia jurídica externa i vinculant, tant per a la mateixa universitat que pren els acords com per als

seus destinataris. Per tant, ara no ens interessa aprofundir en la potestat normativa dels municipis medievals, ni en els temes o les matèries en què aquests consells actuaven, ni en el funcionament, l'organització i l'estructura del consell. Si durant la segona meitat del segle XIII la documentació sembla reflectir una certa tensió respecte de com es formulava i es vehiculava l'expressió de la voluntat de la universitat —la tensió entre el consell general o assemblea de tots els veïns i el consell ordinari, que naixia—, en canvi al segle XIV aquesta tensió sembla esvaïda i el consell formula i expressa aquella voluntat. Per aquest motiu, és pertinent i necessari conèixer exactament com es prenen les decisions dins del consell municipal.<sup>5</sup> Això, com veurem, té lloc en un context de lluita contra la corrupció realitzada per determinats magistrats, limitant el seu poder per a assolir un bon govern i una bona administració municipals. La història ens demostra que el fenomen de la corrupció no és solament una xacra present amb major o menor intensitat en diversos moments històrics, incloent-hi el nostre present immediat, sinó que esdevé ja en aquells moments un motor de canvi normatiu que provoca l'adopció de mesures de control destinades al seu combat i a la seva erradicació. En uns moments en què s'estava gestant un incipient govern municipal, aquestes regles destinades a combatre la corrupció en la gestió dels cabals públics esdevenen essencials i provoquen un procés de transformació en què el consell municipal s'erigeix en l'òrgan de govern de la universitat i requereix unes regles per a l'adopció dels seus acords.

El nostre laboratori d'anàlisi és el Consell Municipal de la vila de Cervera i el nostre instrument de treball privilegiat és el *Liber consiliorum*, que registra i reuneix deliberacions i acords de 1332-1333.<sup>6</sup> El contingut d'aquest volum ha estat estudiat amb amplitud<sup>7</sup> i també ha estat objecte d'edició.<sup>8</sup> A través de l'examen de la presa de decisions que el Consell realitza quotidianament pot estudiar-se el

5. El marc teòric i la bibliografia general clàssica i més recent sobre l'organització municipal es poden consultar a Jordi MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic en dues viles del Camp de Tarragona: Reus i Valls, segles XIV-XV*, Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Institució Milà i Fontanals, 2001; Pere VERDÉS, «Per ço que la vila no vage a perdicció»: *La gestió del deute públic en un municipi català (Cervera, 1387-1515)*, Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Institució Milà i Fontanals, 2004; Max TURULL, *El gobierno de la ciudad medieval: Estudios sobre administración y finanzas en las ciudades medievales catalanas*, Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Institució Milà i Fontanals, 2009.

6. Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), Fons Municipal (FM), Consells, 1332-1333.

7. Max TURULL RUBINAT, *El règim municipal de Paeria: Cervera, 1331-1333: Dinàmica social i política*, Lleida, Virgili i Pagès, 1986 (obra basada, fonamentalment, en l'anàlisi del volum referit), i Max TURULL RUBINAT, *La configuració jurídica del municipi baixmedieval: Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182 i 1430*, Barcelona, Fundació Noguera, 1990.

8. Max TURULL RUBINAT, «*Liber consiliorum*. Llibre de consells de la Paeria de Cervera (1332-1333)», *Initium. Revista Catalana d'Història del Dret* (Barcelona), núm. 9 (2004), p. 815-944.

funcionament real d'aquest òrgan, a l'ensem que podem induir les regles essencials per a la formació de la voluntat de l'òrgan col·legiat com a expressió de la voluntat de la mateixa universitat o persona jurídica. La importància d'aquesta aproximació se centra no solament en el contingut dels acords adoptats, sinó també en el procediment a través del qual s'adopten. El contingut dels acords ens pot donar una imatge nítida dels assumptes que correspon decidir al Consell, mentre que la forma o el procediment ens aproxima al seu funcionament real. És a dir, com es produïen els consensos entorn d'aquestes decisions, si existien diverses instàncies de poder que actuaven com a contrapesos per a assegurar una bona gestió i una bona administració municipals.

A partir del registre de deliberacions i acords indicat, de 1332-1333, estudiarem de qui parteixen les propostes d'acord, com es formulen aquestes propostes, la necessitat d'un quòrum per a arribar a acords vàlids, qui adopta els acords (el Consell, els paers, els consellers, els prohoms), com s'assoleixen aquests acords (per majoria, per unanimitat, mitjançant una fórmula blindada i reforçada i sota jurament), els casos de discrepància (formulant opinions i propostes d'acord diferents o mostrant una clara oposició a les propostes inicials), els conceptes jurídics i polítics dels acords i el procediment per a arribar-hi.

El volum d'actes o acords dels anys 1332-1333 és el primer que es conserva de la llarga sèrie de volums de consells que hi ha a l'Arxiu Comarcal de la Segarra. La seva composició és immediatament posterior als importants canvis institucionals que va patir el Consell de Cervera després del privilegi regi de 1331. Tot i així, això no implica, naturalment, que fos el primer volum d'actes i acords que es va redactar en aquella localitat.<sup>9</sup> Sigui com vulgui, però, i segons la relativa immaduresa institucional municipal que es desprèn dels privilegis reials de la segona meitat del segle XIII i de la major maduresa dels de la primera meitat del segle XIV, avui segueix sent probable que el volum de 1332-1333 fos dels primers que van ser escrits a Cervera i fins i tot a Catalunya. El privilegi refundacional del règim municipal de Cervera, de 1331, indicava clarament —i no hem de descartar que es tractés d'una important novetat en el funcionament del municipi— que, per a evitar qualsevol sospita i engany, tot allò que el Consell acordés i ordenés havia de

9. Un cronista local del final del segle XIX va transcriure un fragment d'un document que, segons ell, va pertànyer a un llibre de consells de 1306 i que és la fundació de l'obreria de l'església parroquial de Santa Maria (J. FRANQUESA, *Annales de Cervera*, Barcelona, 1892, 2 v., p. 10-11). Aquesta referència seria poc creïble si no fos per un fragment de 1471 que afirma que la vila acostumava a nomenar procuradors i regidors de l'hospital de Santa Magdalena, «e açò se mostre axí per actes autèntichs e contractes com encara per los llibres de conseyll de la paheria de la dita vila del any MCCCVIII ençà» (ACSG, FM, Memorials, 1471, gener, 22).

ser anotat per l'escrivà de la Paeria.<sup>10</sup> Per aquest motiu és possible creure que en aquells moments s'estaven fixant estils o maneres d'actuar en el Consell i s'estava dissenyant un cert procediment administratiu del consell municipal.

Pel que fa a les característiques formals del nostre manuscrit, hem d'assenyalar que el volum no té l'enquadernació original i per aquest motiu no hi apareix cap títol. No obstant això, volums de la mateixa sèrie de la segona meitat del segle XIV són titulats i qualificats pels contemporanis de *Liber consiliorum* (1356, 1358, 1388, etc.) o *Libre de conseylls* (1362), perquè recullen consells, mentre que la historiografia s'ha referit a aquesta font com a llibres de consells, d'actes, d'acords o de deliberacions. L'autor material del document és l'escrivà del Consell i el nostre volum s'inicia CA. el 22 de març de 1332 i arriba fins al 19 de desembre de 1333. L'estructura dels acords registrats és simple i regular: l'acta de cada sessió comença per la inscripció de la data i, eventualment, el lloc de reunió; segueix l'anotació nominal dels paers, consellers i prohoms assistents a la sessió, establint una clara separació formal entre cada cos; a continuació hi ha el nucli central de la sessió, amb l'anotació discursiva i detallada de les propostes i les deliberacions sobre els temes tractats, i, si escau, es registren els acords adoptats. En aquest sentit, com veurem, també s'anoten, quan existeixen, les discrepàncies d'opinions i els vots particulars que puguin produir-se. Eventualment, el volum inclou la còpia d'alguna comunicació real. Com es pot veure, aquests volums no són ni recopilacions d'ordenances, ni llibres de costums, ni registres d'eleccions de càrrecs,<sup>11</sup> ni simples registres d'acords, sinó autèntics volums d'actes municipals.

### 3. CONTEXT INSTITUCIONAL: LA CRISI PER CORRUPCIÓ DELS MAGISTRATS LOCALS A L'INICI DEL SEGLE XIV

Sense especificar els detalls de l'organització institucional de Cervera als segles XIII i XIV, en canvi sembla convenient assenyalar a grans trets l'organització

10. ACSG, FM, Llibre de privilegis, f. 21v-23v (1331, setembre, 10, Tortosa): «Concedimus etiam, ad evitandum omnem suspicionem et fraudem, quod id quod in consilio concordatum seu ordinatum fuerit, scribatur per scriptorem paciarie predictum [...]». Text editat per Max TURULL RUBINAT, Montserrat GARRABOU PERES, Josep HERNANDO DELGADO i Josep Maria LLOBET PORTELLA (cur.), *Llibre de privilegis de Cervera (1182-1456)*, Barcelona, Fundació Noguera, 1991 (Llibres de Privilegis; 1).

11. Vegeu, sobre aquesta modalitat, C. BATLLE I GALLART, M. T. FERRER I MALLOL, M. C. MAÑÉ I MAS, J. MUTGÉ I VIVES, S. RIERA I VIADER i M. ROVIRA I SOLÀ, *El «llibre del consell» de la ciutat de Barcelona: Segle XIV: les eleccions municipals*, Barcelona, Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milà i Fontanals, 2007.



del Consell. Ho farem no només per a contextualitzar el document que serveix de base al nostre estudi, sinó també per a comprendre millor el procediment administratiu que es destil·la del llibre d'actes que analitzem.<sup>12</sup>

Més enllà d'unes vagues al·lusions —l'última és del 1202— a determinats cònsols que regien la vila,<sup>13</sup> els primers magistrats municipals del Consell que es consolidà i va tenir continuïtat apareixen el 1255, amb el nom de *paciarii*.<sup>14</sup> Durant la segona meitat del segle XIII són habituals les referències a la *universitas*, als paers i als prohoms de la vila, i aquestes al·lusions sempre apareixen vinculades a funcions financeres i tributàries. Sembla que la funció primordial d'aquells magistrats era l'organització, d'una manera o altra, de la recaptació de tributs amb què satisfer les exigències règies del moment. El 1289 es documenten, per primera vegada, uns *consiliarii* que actuen al costat dels *paciarii*.

Durant l'any 1311 s'inicia un cicle de denúncies ciutadanes contra la gestió dels magistrats municipals, acusats de malversació de cabals públics. A aquestes primeres denúncies va seguir una lleu reforma institucional decretada per Jaume II el mateix any 1311 i que consistia en el relleu dels paers per uns jurats que assumien unes funcions semblants. Al cap de pocs anys, el 1329, es documenten noves dissensions motivades per l'elecció dels jurats i consellers. Les dissensions i denúncies es repeteixen l'any següent, el 1330, quan alguns ciutadans critiquen la corrupció dels jurats del curs anterior. Davant d'aquesta situació, Alfons III dicta

12. Max TURULL RUBINAT, *El règim municipal de Paeria*, i Max TURULL RUBINAT, *La configuració jurídica del municipi baixmedieval*.

13. ACSG, FM, Pergamins, s/n, i Llibre de privilegis, 1182, juny (còpia de 7 de juny de 1184): «[...] liceatque vobis eligere et habere consules et fratribus conjuratis eiusdem confratrie sub quorum providentia et gubernatione unanimiter sitis et maneatis». Text editat a Max TURULL RUBINAT, Montserrat GARRABOU PERES, Josep HERNANDO DELGADO i Josep Maria LLOBET PORTELLA (cur.), *Llibre de privilegis de Cervera (1182-1456)*, p. 25-26. El text consultat de 1182 va ser ratificat el 1202, segons l'ACSG, FM, Llibre de privilegis, 85r-85v, i és còpia del de 2 de maig de 1208: «[...] ut facinat consulatum et conjurationem inter se et contra illos qui non fuerint in eorum consulatu se deffendant et manuteneant juri et rationi et concedimus omnibus illi conuratis et singuli tam futuris quam presentibus omnia constituta que feceunt inter se [...] habeant aliud consulatum ac confratriam». Text editat a Max TURULL RUBINAT, Montserrat GARRABOU PERES, Josep HERNANDO DELGADO i Josep Maria LLOBET PORTELLA (cur.), *Llibre de privilegis de Cervera (1182-1456)*, p. 31-32. Vegeu la resta de referències i altres edicions a Max TURULL RUBINAT, *La configuració jurídica del municipi baixmedieval*, p. 104-112, n. 131-162.

14. Com posa en relleu J. M. Font i Rius, «desde principios del siglo XIII, fueron establecidos en las más importantes ciudades catalanas con una misión de orden público y justicia, ejecutando los preceptos generales de paz y tregua» (J. M. FONT Y RIUS, «Orígenes de régimen municipal de Cataluña», a J. M. FONT I RIUS, *Estudis sobre els drets i institucions locals*, p. 457). D'acord amb el privilegi de Cervera de 1331, els paers «regesquen, ordenen e procuren los affers de la dita vila» (veg. la nota 16).

un privilegi regi el 1331 que estableix una nova planta del govern municipal i fixa les normes de funcionament del Consell.<sup>15</sup>

El privilegi regi de 10 setembre 1331<sup>16</sup> és la resposta —no definitiva— a la crisi institucional provocada pels episodis de suposada corrupció dels magistrats locals. Per aquest motiu, les reformes de 1331 posen èmfasi en les mesures de control de la despesa, en la recaptació de tributs locals i en l'auditoria dels comptes del Consell. També s'estableix un detallat mecanisme d'elecció de paers i consellers.

Però, a més, s'introdueixen algunes mesures que afecten el funcionament ordinari del Consell. Pel que ara ens interessa, és suficient assenyalar que el document fa referència a l'actuació dels quatre paers i vint consellers que han de ser elegits. El pes polític del «conseyl» recau en els «quatuor paciarii, qui per totum annum regant, ordinent et procurent negotia dicte ville».<sup>17</sup> En un altre moment s'indica que hi ha d'haver una caixa de cabals amb tres claus, «de quibus unam clavem teneat aliquis probus homo dicte ville, qui per dictum consilium eligitur, et aliam predicti paciarii, et reliquam teneat scriptor consilii supradicti».<sup>18</sup> Efectivament, el privilegi fa referència explícita al «consilium» o «conseyl», i del contingut del document sembla deduir-se que formen part del «conseyl» els quatre paers i vint «conseylers», sense que aparegui cap menció dels prohoms. Per tant, el text sembla establir una cosa que més endavant provoca certa confusió, perquè no resol el dubte sobre si els prohoms també formen part del Consell.<sup>19</sup> En un altre

15. Sobre aquesta seqüència de canvis, veg. Max TURULL RUBINAT i Pere VERDÉS PIJUAN, «Gobierno municipal y fiscalidad en Cataluña durante la baja edad media (Cervera, siglos XIII-XV)», *Anuario de Historia del Derecho Español*, núm. 76 (2006), p. 507-530. Les referències arxivístiques són: ACA, C. reg. 208, 70r (1311, octubre, 16, Barcelona); ACA, C. reg. 441, 23r-24r (1329, desembre, 18, València); ACA, C. reg. 482, 36v (1329, novembre, 19, València); ACA, C. reg. 533, 111r-v (1330, agost, 1, Montblanc); ACA, C. reg. 447, 262r; ACA, C. reg. 442, 262r (1330, setembre, 19, Tortosa).

16. ACSG, FM, Llibre de privilegis, 21v-23v (1331, setembre, 10, Tortosa), editat per Max TURULL RUBINAT, Montserrat GARRABOU PERES, Josep HERNANDO DELGADO i Josep Maria LLOBET PORTELLA (cur.), *Llibre de privilegis de Cervera (1182-1456)*, p. 84-87; vegeu-ne el trasllat al català a ACSG, FM, Pergamins, 29 (1331, setembre, 13), editat per Montserrat CANELA GARAYOA i Max TURULL RUBINAT, «Tres pergamins inèdits del s. XIV», *Butlletí de Dialectologia Nordoccidental* (Fondarella, Urgell), núm. 4 (1985), p. 35-43. Totes les citacions següents es refereixen a les versions catalana o llatina indicades.

17. «[...] qui per tot l'an regesquen, ordonen e procuren los affers de la dita vila» (veg. la nota 16).

18. «I prom de la dita vila qui sie elet per lo dit conseyl, e altra los dits paers, e la romanent tingue lo scrivà del dit coneyl» (veg. la nota 16).

19. És possible que la consideració de membres del Consell estigui vinculada al procés d'elecció i més concretament a qui intervé en l'elecció dels magistrats. Efectivament, el 1331 el problema de la regulació de l'elecció dels magistrats era que no resolía qui conformava el cos electoral bàsic, del qual arrencava tot el procés electiu. S'indicava únicament que de «cascuna [part de la vila] sien elets III convinents promens dels milors», però amb la fórmula «sien elets» no s'especificava com havien de ser elegits ni per qui.

moment es fixen les funcions del «scriptor consilii supradicti»: «scribere scripturas necessarias dictis paciariis seu consilio supradicto».<sup>20</sup> El privilegi de 1331 també estableix l'obligació d'escripturar els acords adoptats i, a més, estableix mesures per a impedir que els paers, unilateralment, puguin modificar els acords adoptats: «Concedimus etiam, ad evitandum omnem suspicionem et fraudem, quod id quod in consilio concordatum seu ordinatum fuerit, scribatur per scriptorem paciariie predictum; et quod aliquid super eo seorsim mutari non possit per dictos paciarios, nisi id de voluntate dictorum consiliarorum seu maioris partis eorum fuerit immutatum».<sup>21</sup> Aquest encotillament dels paers es reproduïx en una segona ocasió: «[...] et quod ipsi paciarii non possint assignare per se coadiutores sive “sobrestants” questiis seu comunibus vel aliis exactionibus congregandis, nisi id de voluntate dictorum consiliarorum fuerit ordinatum».<sup>22</sup>

Cal dir que aquestes mesures de reforma del règim municipal coincideixen amb un moment de crisi econòmica que es manifesta durant gran part del segle XIV i que té una manifestació rellevant durant l'any 1333, l'anomenat «mal any primer».<sup>23</sup> Les males collites de blat<sup>24</sup> van determinar que hi hagués carestia de pro-

20. «[...] scriure les scriptures necessàries als dits paers o conseylers o conseyl desús dit» (veg. la nota 16).

21. «Atorgam encara a esquivar tota sospita e engan que zo que en lo conseyl sirà concordat ne ordonat, sie escrit per l'escrivà de la paeria desús dit. E que neguna cosa sobre alò a mudar no's pusque per los dits paers sinó alò que de volentat dels dits conseylers o de la mayor partida d'aquels sirà mudat» (veg. la nota 16).

22. «E que aquels paers no pusquen per si ajudadors ne sobre estats a les questes o comuns altres exaccions ajustar si no zo que de volentat dels dits conseylers sirà ordonat» (veg. la nota 16).

23. Max TURULL RUBINAT, «“El mal any primer” a Cervera: trasbals sòcio-polític i crisi de subsistència (1333)», *Miscel·lània Cerverina* (Cervera), núm. 4 (1986), p. 23-54.

24. En els llibres d'actes del Consell es fan diverses referències a la carestia de blat, que és el factor que va determinar «lo primer mal any».

Dimecres, 5 de maig de 1333: «E com per ço com no plovie lo blat puyàs fort, e fos pervengut conseyl del dit Ramon de Menresa, segons que en conseyl dix que alguns e algunes revenedors, e alguns altres puyaven part manera lo dit blat, sobra ço demanà conseyl dels dessús dits conseylers e prohòmens què s'i farie. E los dessús dits concordadament e en 1<sup>a</sup> veu conseylaren que y fossen assignats guardians, hòmens bons, prohòmens e leylals, e que tinguen bé a ser que per pravitat d'alcú, carestia no's pusque metre en el vila mol blat [65r] no facen per part manera mas però que no fos cotat ne vedat de trer car per ventura no nich entriarie tant e poder serien pus car. E que ara novelament façen cridar 1<sup>a</sup> crida e ordonació feyt sobre'l blat per los jurats que la donchs eren idus december anno Domini MI CCCI XXI secundo, e aquels fazen tenir e observar».

Divendres, 16 de novembre de 1333: «Ítem com blat puyàs fort regenament, lo conseyl damunt dit a colre aytant com poguessen carestia e a largesa a donar aytant com poguessen del dit blat, com se digués que revenedor de blat e floqueres donassen gran ocasió de la dita carestia e per açò lo dit conseyl ordonà que II prohòmens leylals e bones persones fossen assignats per estar a la bladeria e per conprar als revenedors e flequeres desús dits aquel blat que coneguen que obs o conprar deyen cascun

ductes bàsics d'alimentació, que els preus s'encarissin i que les universitats s'endeuressin a través de la creació de censals i violaris —com un pròleg del que passà uns anys després— o bé directament a través de la usura, malgrat que aquesta era censurada per l'Església. Cal afegir a això les guerres d'expansió a la Mediterrània, que evidenciaren les dificultats financeres de la Corona. Efectivament, el rei no en tenia prou amb alienar o empenyorar el patrimoni reial i a partir de la Cort de Montblanc de 1333 hagué d'acudir no solament a l'establiment de mesures tributàries de caràcter directe (com les quèsties o cenes i el bovatge), sinó també a noves mesures d'imposició indirecta.<sup>25</sup> Sembla lògic que en aquest context de crisi econòmica i financera, que posa en primera línia la gestió dels cabals públics, aflorescissin els casos de corrupció gestats en èpoques de major bonança. El fet que emergessin aquests casos de corrupció, com defensem en aquest treball, esdevé un dels motors que produeixen els canvis institucionals en l'organització del municipi baixmedieval.

#### 4. LA DISTRIBUCIÓ DE LES FACULTATS D'ADOPCIÓ I EXECUCIÓ DELS ACORDS

##### 4.1. EL CONSELL COM A ÒRGAN QUE DECIDEIX

Identificar «qui» decideix —i com ho fa— és, potser, el punt més important d'aquesta anàlisi. Les actes consultades indiquen que de manera ordinària l'òrgan que decideix és el consell, en la seva denominació genèrica, corporativa i institu-

---

dia. En axí que negun revenedor e venedora, flequer o flequera no gos comprar a pes obs ne a altre negun blat obs aya mas que aquel que obs auran ayen a fer comprar als prohòmens desús dits assignadors, e aquel a penre per lur ma[n]ament. E que hom prech lo batle que a açò consente e façe cridar. E aye preu o ban de v sólidos per cascuna vegada que contra facen. E encara eligiren los dits ii prohòmens zo és a saber en Pere Maestre, en Guillem d'Ivorra».

16 de desembre de 1333: «E com gran carestia fos en la vila de Cervera en tant que forment ere puyat a XXIII o a XXV sólidos, e a pus la migera de ordi XVI sólidos. Sobra ço, lo conseyl, a profit comú de la vila, d'assentiment e a voluntat de l'honorat en Pere Febrer batle de la dita vila pel senyor rey, ordonaren que nuyl hom estrany ne privat de qualque condició sie, que compre o vene blat dins la vila de Cervera, no pach res per imposició del blat que comprarà o venrà en la dita vila, car la dita imposició del dit blat an los dits paers e prohòmens per revocada a aytant de temps com als paers e prohòmens de la dita vila plaurà».

25. Sense entrar ara en la complexa problemàtica fiscal i financera que s'accelerà a partir d'aleshores, vegeu Manuel SANCHEZ MARTÍNEZ, *El naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya (segles XII-XIV)*, Vic i Girona, Eumo i Universitat de Girona, 1995, p. 89 i seg.

cional. Altres vegades, però, els que formalment decideixen són els membres del consell. Són paers i consellers, quan no assistien prohoms a les sessions, i són paers, consellers i prohoms, amb els matisos que veurem, quan sí que assistien prohoms a les sessions. També hem d'observar el comportament dels consellers sense paers ni prohoms. A partir d'aquestes possibilitats s'han de concretar certes particularitats: la singularitat i el perfil específic dels paers, la delegació d'un acord en una comissió del consell i certes actuacions que semblen concernir només els consellers.

#### 4.1.1. *El consell*

La distinció entre la *universitas*, que té la personalitat jurídica, i el *consilium*, que és l'assemblea que delibera i decideix en nom d'aquella, té una rellevància significativa de primer ordre. El *consilium* és una part de l'aparell organitzatiu de la *universitas*, el qual denominem convencionalment com a òrgan i decideix en nom i representació d'aquella. Això s'esdevé en les localitats amb una població nombrosa, com és el cas de Cervera a la Catalunya del segle XIV, on sorgeixen estructures administratives que revesteixen una certa complexitat. La relació jurídica es regeix pel criteri de la representació, que era un esquema construït en l'àmbit de les relacions entre particulars. Caldria, per tant, distingir entre la noció d'òrgan, que va emergint progressivament a través d'expressions com *consilium*, i la teoria de l'òrgan, que apareix molt més tard en el temps.<sup>26</sup>

Aquesta distinció no es troba, en canvi, en altres llocs, com és el cas del Regne de Castella, on la personalitat jurídica la té el *concejo* i on no té tanta fortuna l'expressió *universitas*. Això s'explica probablement per diversos factors. En primer lloc, el divers grau de penetració i de recepció del *ius commune* en els diversos llocs de la península Ibèrica. La vila de Cervera estava connectada per les vies de comunicació amb els llocs de la costa, on la romanització probablement va ser més intensa. En segon lloc, el divers grau de preeminència que tenia la figura del monarca. El fet que a Catalunya el rei hagués de pactar amb els municipis per a acon-

26. La teoria de l'òrgan fou formulada pel jurista Otto Von Gierke al final del segle XIX. Aquesta teoria s'articula entorn de la idea d'imputació, amb la qual cosa supera els problemes que plantejava l'aplicació de la idea de representació construïda des del dret civil, on es pensava en les relacions entre particulars. Segons Juan Alfonso SANTAMARÍA PASTOR, «La teoría del órgano en el derecho administrativo», *Civitas. Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 40-41 (1984), p. 43-86, entre els inconvenients que presentava la teoria de la representació hi havia el tema de la responsabilitat com a garantia patrimonial. Així, si l'apoderat realitzava un acte il·legítim que ocasionava algun dany, el representant podia no respondre en quant s'havien excedit (*ultra vires*) els límits de la representació.

seguir finançament per a l'expansió a la Mediterrània comporta que vagi concedint una sèrie de privilegis que suposaran una limitació del seu poder.<sup>27</sup> En tercer lloc, la configuració del municipi com un gran pacte pel qual s'estableix l'ordre ciutadà constituït per famílies amb poder, és a dir, amb el control de la producció agrària pel fet de ser els *degentium* o propietaris.<sup>28</sup> En aquest sentit, no solament els propietaris prenen consciència d'ells com a col·lectivitat a través de la idea d'*universitas* o personalitat jurídica, sinó que es doten d'un aparell organitzatiu, el consell, i instauren mecanismes de presa de decisions<sup>29</sup> (les regles de formació de la voluntat). A través del consell deliberen sobre la seva participació en l'aportació financera que han de fer al monarca per a finançar les seves guerres d'expansió territorial i reivindiquen mecanismes de control per a eliminar casos de corrupció.

L'etimologia del terme *consell* confirma que ve de l'expressió llatina *consilium* i del verb *consulere*, que seria "deliberar conjuntament". Es diferencia, així, de *concilium*, que significa "reunió" o "assemblea". En aquest sentit podem portar a col·lació la clàssica definició de Bartolo da Sassoferrato: «Concillium generale est congratio totius populi per capita domorum».<sup>30</sup> Segons J. Coromines, a l'inici del segle XIV Ramon Llull distingia entre *conseyl* i *conceyl* segons el seu sentit. En l'obra lul·liana es diu, d'una banda, que «m' à fet fer trayció e engan contre mon leyal senyor e contre son leyal consell» i, de l'altra, que «molt plagneren al rey e a tot son concell les paraules del comte». Cal dir, però, que ambdues expressions van acabar confonent-se.<sup>31</sup> En el llibre d'actes que analitzem en aquest treball

27. En aquest sentit adquireixen relleu les conegudes paraules que el rei Pere el Cerimoniós atribueix en la seva *Crònica* al seu pare, Alfons el Benigne, quan s'adreçava a la madrastra de Pere, la reina Elionor: «Reina, reina, el nostre poble és franc e no és així subjugat com és lo poble de Castella; car ells tenen a Nós com a senyor, e Nós a ells com a bons vassalls e companyons» (vegeu *Les quatre grans cròniques*, revisió del text, pròlegs i notes de Ferran Soldevila, 2a ed., Barcelona, Selecta, 1983).

28. Aquest fenomen és posat en relleu per al cas de la Roma clàssica per J. M. ROYO ARPÓN, *Ciudad abierta: Ciudad de ciudadanos*, Madrid i Barcelona, Marcial Pons, 2001, p. 91-92.

29. J. M. ROYO ARPÓN, *Ciudad abierta*, p. 92.

30. VÍCTOR FERRO, *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, Eumo, 1987, p. 157.

31. Segons Joan COROMINES, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, vol. II, (BO-CU), Barcelona, Curial i Caixa de Pensions "la Caixa", 1981, p. 885, «[...] l'ètimon del català modern *consell* es troba alhora en CONCLIVM i en CONSILIVM (no pas en aquest sol, com diuen d'altres), però en la major part de les llengües romàniques els valors dels dos mots tendiren ja des d'antic a sumar-se en un mot únic, escrit (fins allà on hi havia distinció) i pronunciat amb el continuador de -s- (fr. *conseil*, it. *consiglio*); i fins i tot allà on alguna supervivència es mantingué de la distinció (cast. antiq. *concejo*, cf. angl. *council*), també ha tendit a quedar arraconada en les golfes del llenguatge més tradicionalista, tendència encara fomentada per certs usos ja existents en llatí clàssic (*consilium convocare* Cèsar, Livi); quant més en una llengua com la nostra on la distinció fonètica trontollà des dels orígens».

s'utilitza invariablement la forma amb la lletra *s*: *conseyl*, *conseylers*, *consiliorum*. Hem d'assenyalar que no s'utilitza solament en el seu sentit funcional de deliberació i acord, sinó també en el de l'òrgan que l'adopta.

Efectivament, el consell, com a òrgan corporatiu, és a dir, com a cos, es converteix en l'actor principal o ordinari de la presa de decisions. Són innumbrables les al·lusions directes i explícites en aquest sentit: «lo conseyll acordà e assignà», «fo acordat per lo conseyll», «per lo conseyll ordonat», «volch e ordona e establí lo dit conseyll».<sup>32</sup> En certs casos, l'al·lusió al consell com a cos apareix precedida d'un «tot» que no fa sinó desvirtuar el sentit corporatiu i emfatitzar l'acord dels seus membres. Així, trobem «tot lo damunt dit conseyll», «tot lo conseyll» i «tot lo conseyll damunt dit».<sup>33</sup> És molt possible que el «tot» sigui una simple fórmula retòrica, ja que, com veurem, la unanimitat era emfatitzada amb expressions més contundents i expressives.

El consell és el que avui coneixem com un òrgan col·legiat en el sentit que decideix de forma col·lectiva les seves decisions, a diferència del que s'esdevé en els òrgans unipersonals, on solament pren la decisió una única persona. Es tracta

32. «[...] e lo dit conseyll acordàs e que's [...]» (4r); «segons que fo acordat en lo conseyll pus prop tengut» (7v); «lo conseyll acordà e assignà en clavari» (8r); «E fo acordat per lo conseyll que los paers puxen assignar [ ] aquels IIII prohòmens, i de cascun quarter, que fo acordat en lo conseyll prop tengut que fossen a taylar e ordonar lo prest axí que a tayllar e ordonar lo dit prest» (8v); «Encara acordà lo conseyll que [...] [que es paguessin unes despeses] a conexença dels paers» (8v); «ítem acordà lo conseyll que [...]» (9r); la fórmula «encara acordà lo conseyll» en paràgrafs successius es transforma en «ítem» (8v, 9r); «E fo acordat per lo conseyll que [...]» (11r); «Sobre azò acordà lo conseyll damunt dit, que [...]» (11 bisv); «E con en lo conseyll que's tench digous que's comptave pridie kalendas madii del any present fos assignat en clavari en Pere de Berga, apothecari, en presència del conseyll fo liurada la clau de la caixa de Santes Creus [a lo dit] Pere de Berga, axí con a clavari per lo conseyll ordonat segons forma del privilegi» (12r); el consell acordava delegar l'elecció de prohoms als paers: «ítem fo acordat el dit conseyll e ordonat a gran tranquilitat a bon estament de la vila que pels paers sien elets e assignats IIII prohòmens de cascun quarter [...]» (14v); «acordà lo dit conseyll que [...]» (15r); «E volch e ordona e establí lo dit conseyll, que [...]» (19v); «Com l'onrat en Pere Febre, batle en Cervera pel senyor rey, fos anat ab voluntat del conseyll al senyor rey per [...]. E axí lo dit batle dix al conseyll què volie que se'n fees. E sobra ço acordà lo dit conseyll que'l batle que y trametés n'Amalrich, e que [...]» (70v); «[...] sobra zo los dits paers volgueren dels desús dits aver conseyll d'on porie hom complir la paga de la dita questa [...]; e sobre açò acordà lo conseyll que [...]. E axí deren de conseyll que hom que [...]» (71v).

33. «Sobra ço tot lo damunt dit conseyll acordà e donà de conseyll que hom que agués aquel maestre de Muntblanch si covinentesa ne volie fer [...]» (74v); «Acorda tot lo conseyll damunt dit que [...]» (93v); «Ítem com fos propositat en conseyll que'l noble en Guillem de Cerveyló, veus portant del procurador en Cathalunya, s'entrametien d'alcunes coses e d'alcuns enantaments a fer en la vila, que eren contra privilegis e antigues usanzas de la vila, sobre açò acordà tot lo conseyll que si en res feye lo dit noble o sos assessors contra les usanzas e privilegis de la dita vila, que hom que lí'n protestàs e s'appellàs» (111r).



d'una decisió conjunta o pactada entre els diversos actors que intervenen en el procés de presa de decisions. En aquest moment històric ens trobem davant d'un enfortiment de la idea de decisió col·lectiva en l'àmbit municipal a través de la figura del consell.<sup>34</sup> Aquest enfortiment és el resultat de voler limitar el poder dels paers per a «esquivar tota sospita i engany», atesos els casos de corrupció en què es van veure involucrats els magistrats municipals.

#### 4.1.2. *Paers i consellers*

Després del consell com a subjecte principal i fórmula ordinària, l'expressió que paers i consellers han pres un acord també és habitual, i adopta algunes variants de poca importància.<sup>35</sup> En alguns casos l'expressió no deixa cap dubte que la reunió de paers i consellers forma consell, sense que aquest sigui incomplet per l'absència de prohoms.<sup>36</sup> Per tant, paers i consellers decideixen tant en temes de cert relleu com en aspectes més quotidians: «encara fo ordonat e acordat per los dits paers e conseylers que», «acordaren los damunt dits que», «fo acordat en lo dit conseyll per los damunt dits paers e conseyllers».

34. En èpoques posteriors es produí, en canvi, un debilitament de l'òrgan col·legiat en aquest àmbit com a conseqüència d'un major intervencionisme del rei. Vegeu J. VALERO TORRIJOS, *Los órganos colegiados: Análisis histórico de la colegialidad en la organización pública española y régimen jurídico-administrativo vigente*, Madrid, Instituto Nacional de Administración Pública, 2002.

35. «[...] los dits paers, de volentat dels conseyllés damunt dits, ordonaren e reclamaren que [...]» (2r); «Encara fo ordonat e acordat per los dits paers e conseylers que [...]» (2v); «los damunt dits paers e conseylers, aut conseyl dels dits en Guillem za Mora [jutge de la cort del rei] e d'en Berenguer Tayladel [savi], acordaren, e lur conseyl afirmaren que ere just, que [...]» (3r); «Acordaren los damunt dits (únicamente había paers y consellers inscritos en el acta) que [...]» (3v); «Ítem acordaren (únicamente había paers y consellers inscritos en el acta) que n [...]» (3v); «Encara fo acordat en lo dit conseyll per los damunt dits paers e conseyllers, que [...]» (49v).

36. «E volch e ordona e establí lo dit conseyl, que [...]» (19v); «ítem acordà lo dit conseyl que [...]» i segueix una relació d'al·lusions al Consell en una sessió en la qual només van participar paers i consellers (19 bisr). «Dimecres idus julii, fo plegat conseyl, e foren hi presents», i en aquesta sessió hi havia solament quatre paers i quinze consellers, però cap prohom (19 bisr); en la sessió següent, en canvi, hi van assistir paers, conselles i prohoms, i igualment el text al·ludeix al fet que «foren en conseyl» (19 bisv). Finalment, en l'elecció del clavari, advocat de la vila, mostassafs, etc., només van participar-hi paers i consellers, i en cap de les sessions s'anota la presència de cap prohom: «[...] fo manat conseyll e foren-hi presents [...] [segueixen els noms de 4 paers i 14 consellers]. E los damunt dits paers e conseylers feren la seguretat en lo conseyll pus prop tengut [...]; encara assignaren e elegiren en clavari segons la forma [del privilegi] [...]» (48r-48v); «Encara fo acordat per tots los damunt dits (hi havia 4 paers i 18 consellers inscrits a l'acta) [...]». Encara fo acordat per lo conseyll» (50v).



4.1.3. *Paers, consellers i prohoms*

Fórmules idèntiques aplicades a casos importants i també a casos quotidians, les trobem per a referir-se a la intervenció dels tres cossos: paers, consellers i prohoms.<sup>37</sup> Això ens hauria d'inclinar a creure que paers, consellers i prohoms formen igualment consell: «volgueren e consentiren tots los damunt dits», «e fo acordat per los damunt dits», «acordaren e volgueren los dessus dits e conseylaren que». Però, com podem observar, les al·lusions als tres cossos són la majoria de les vegades, en certa manera, indirectes. Quan l'acord prové dels tres grups, la literalitat de l'acord no inclou expressament els noms de les tres categories, sinó que es fa referència a «tots los damunt dits» o als «dessus dits». En alguna ocasió sí que apareixen els noms, directament, dels tres cossos. Passa, per exemple, en dos casos importants i singulars: en un consell en què es dicta una sentència criminal («les quals ordes los dits paers e conseylers e prohòmens damunt dits dixeren de IIII en IIII axí com és acostumat»)<sup>38</sup> i en un consell que acorda la venda d'un violari i nomena síndics i procuradors per a fer-ho («tots los damunt dits, paers, conseylers e prohoms acordaren que»)<sup>39</sup>. A més d'aquests casos, quan sí que s'explicita el nom dels tres grups, llavors la referència és reforçada i s'assenyala que l'acord ha estat adoptat pels membres dels tres cossos «conjuntament»: «tots ensemps» i «conco-dadament».<sup>40</sup> Però ni això passa en les sessions més concorregudes de prohoms, ni

37. «E fo acordat per los damunt dits [hi havia paers, consellers i 14 prohoms inscrits en el acta] que [...]» (7v); «E fo proposat en conseyl que alguns fraus se feyen [...]»; per que los damunt dits [hi havia paers, consellers i 18 prohoms inscrits en el acta] ordonaren el dit conseyl que d'aquí enant, ne-gun seler [...]» (11 bisv); en un tema de justícia criminal en un consell ordinari, «les quals ordes los dits paers e conseylers e prohòmens damunt dits dixeren de IIII en IIII axí com és acostumat que fos prest a turments lo dit Pere zes Comes» (13r); «Ítem volgueren e consentiren tots los damunt dits [hi havia quatre paers, tretze consellers i nombrosos prohoms inscrits en el acta], que'l dit prest que és acordat que's plech ara en la dita vila, plech en Guillemó Lorach e'n sie cuylitor, e que la rahó que avie conseylat e acordat que'l plegàs en Ramon Foguet en I conseyl dessus tengut» (15v); «E fo proposat en conseyl que [...]. E sobraço fo acordat per tots los damunt dits (*paers, consellers i prohoms*) [...]. E axí volgueren los damunt dits que fos respost al dit veguer de Cervera axí com és estat acordat» (16r); «Foren-hi presents [...] [2 paers, 14 consellers i 18 prohoms]. E com fos proposat en conseyl e dit que [...], acordaren e volgueren los dessus dits e conseylaren que [...]» (53v); en l'acord d'un tema especial, venda de violari i nomenament de síndics de les persones i de la universitat, «Fo manat conseyl e foren-hi presents [3 paers, 11 consellers i 93 prohoms]. Tots los damunt dits, paers, conseylers e prohòmens, acordaren que la venda dels dits III millia sólidos de violari fos feyta al dit en Pere Ros. E encontinent feren e constituiren síndichs e procuradors lurs e de la dita universitat a fer la dita venda [...]» (76r).

38. 13r.

39. 76r.

40. «Acordaren tots los damunt dits paers e conseyllers e prohòmens, tots ensemps, que'ls dits paers de temps passat desliuren les claus e los privilegis e totes altres scriptures faents per l'offici de la

passa en les aparentment més importants. En la mateixa direcció —de restar protagonisme institucional als prohoms— pot llegir-se el que és precisament el primer fragment que inaugura el nostre volum: «[Fo] acordat per los damunt dits paers e conseyllers, els quals [és] estat atorgat poder en lo conseyll pus prop tengut, e acordat que els poguessen fer les coses daval scrites: que los daval scrits fossen assignats a mostafaçs sobre totes, e pesadors e regonexedors de les coses daval scrites». <sup>41</sup> D'ambdues subtils apreciacions és difícil inferir alguna conclusió definitiva sobre la no pertinença dels prohoms al Consell.

#### 4.1.4. *Consellers*

Sembla que de manera excepcional els consellers sols adopten alguna resolució, sense la intervenció directa ni de paers ni de prohoms: «fo atorgat per tots los conseyllers que los paers puxen», «e donaren de conseyl los conseylers que», etcètera. <sup>42</sup> No obstant això, no és ben bé que els consellers decideixin sense els paers, sinó que són només els consellers els que atenen la petició de consell formulada pels paers a la resta d'assistents, que en aquests casos eren únicament els consellers. Hi ha un sol cas en què els consellers prenen la iniciativa i formulen un requeriment als paers: l'escrivà ho consigna en el llibre d'actes i els paers acaten allò convingut pels consellers. Es tracta de la sessió de 29 de desembre de 1332, en què els consellers «requeriren» els paers perquè aquests reclamessin als paers de la legislatura anterior les claus de la caixa on el Consell guardava els diners de la recaptació de la quèstia. <sup>43</sup> D'altra banda, no deixa de ser anecdòtic, però institucional-

---

Paeria» (47v); «E los dessús dits paers, conseylers e prohòmens [hi havia 4 paers, 16 consellers i 56 prohoms en l'acta] dessús escrits concordadament elegiren el dit conseyl e establiren en síndichs per a la Cort de Muntblanch en Ferrer de na Burguesa, paer, e na Arnau de Mecina, prohom dessús dits, e fols-en feyta carta pels dessús ab d'altres conseylers e prohòmens que puyts hi fermaren en poder d'en Pericó de Canet segons que en aquela és contengut» (60v); «[los paers] demanaren conseyl què sobre les dites coses se farie. E sobra ço, tots e sengles dessús escrits conseylaren concordadament que pus diners públics de la universitat no y avie, que [...]» (75r).

41. 1r.

42. «Fo atorgat per tots los conseyllers que los paers puxen [...]» (51v); «E donaren de conseyl los conseylers que [...]» (55r).

43. 29 de desembre de 1332: «E los dits conseyllers requeriren los dits paers que com los paers qui són estats en l'any passat tinguen encara les claus de la caixa de Sentés Creus, en la qual deuen ésser deposats los diners de la quèstia segons la forma del novel privilegi, e encara los privilegis, cartes e altres scriptures pertanyents a l'ofici de la paeria, que los dits paers qui ara són requiren los dits paers de temps passat que liuren a els totes les dites coses» (46v). 30 de desembre de 1332: «E com los damunt dits paers affermassen que els avien pregats a requests los paers de temps passat que liuresen a els les

ment significatiu, que algunes cartes reials vagin adreçades a «paciariis et probis hominibus», expressió amb la qual es reconeix el relleu dels paers i se silencia el dels consellers en benefici d'uns prohoms genèrics.<sup>44</sup>

Del que s'ha exposat fins ara es pot concloure que qui decideix és el Consell, i el seu protagonisme s'expressa conceptualment com a cos o bé particularitzant els tres grups o col·legis que el componen (paers, consellers i prohoms). No obstant això, cal preguntar-se quin paper tenen els paers en el camp de la presa de decisions —igual com ho hem fet en la fase de la proposta—. Convé recordar el que hem apuntat anteriorment en referir-nos al context institucional. Per una part, el privilegi reial de 1331 refundador del règim municipal no al·ludeix a prohoms —encara que el seu paper polític i electiu és crucial— i, per l'altra, els paers sols no poden corregir els acords ja adoptats i escrits, ja que per a això necessiten la voluntat dels consellers.<sup>45</sup>

#### 4.2. L'EXECUCIÓ DELS ACORDS PELS PAERS

Cal també identificar «qui» executa els acords del Consell, funció que s'encomana generalment als paers. Així, de la mateixa manera que els paers sol·licitaven consell i requerien què havien de fer davant certes disjuntives que es plantejaven, ara els veiem executant allò que ha acordat el Consell. Efectivament, l'esquema més habitual és el del Consell decidint i els paers executant l'acord del Consell, i d'això n'hi ha nombrosos exemples:<sup>46</sup> «E fo acordat per lo conseyll que los paers

---

claus de la caxa de Sentes Creus, e los diners qui lains són de la questa, e los privilegis, cartes e altres scriptures pertanyents a l'offici de la Paeria, e los dits paers de temps passat açò no agen fet encara, los dits conseyllers requeriren los dits paers que altra vegada requiren los dits paers de temps passat que'ls liuren totes les dites coses» (47r).

44. «Als quals paers e conseylers, per en Johan de Castant, correu da la cort del senyor rey, fo presentada 1ª letra closa e sagelada ab sagel de la senyora regina, ab títol o sobrescrit aytal: *Dilectis suis paciariis et probis hominibus villae Cervarie*» (22v). És la mateixa fórmula emprada en alguns privilegis reials del final del segle XIII i la primera meitat del XIV.

45. ACSG, FM, Llibre de privilegis, 21v-23v (1331, setembre, 10, Tortosa), editat a Max TURULL RUBINAT, Montserrat GARRABOU PERES, Josep HERNANDO DELGADO i Josep Maria LLOBET PORTELLA (cur.), *Llibre de privilegis de Cervera (1182-1456)*, p. 84-87: «Concedimus etiam, ad evitandum omnem suspicionem et fraudem, quod id quod in consilio concordatum seu ordinatum fuerit, scribatur per scriptorem paciariae predictum; et quod aliquid super eo seorsim mutari non possit per dictos paciarios, nisi id de voluntate dictorum consiliarorum seu maioris partis eorum fuerit immutatum».

46. «E fo acordat per lo conseyll que los paers puxen assignar [ ] aquels IIII prohòmens, i de cascun quarter, que fo acordat en lo conseyl prop tengut que fossen a taylor e ordonar lo prest axí que a tayllar e ordonar lo dit prest» (8v); «Encara acordà lo conseyll que [...] [que es paguessin unes despe-

puxen assignar», «que los paers, per nom de la vila, lo coviden i dia», «ítem volch e ordonà lo dit conseyl que a les fembres del segle sie donat un covinent loch pels paers», «tot lo conseyl acordà e donà de conseyl als paers que els poguessen a aquels satifer segons lur trebayl, e açò comanaren a lur bona consciència».<sup>47</sup>

#### 4.3. L'ATORGAMENT DE PODERS O REPRESENTACIÓ

Més amunt hem resolt que és el Consell, com a òrgan, el que decideix. No obstant això, hem de prestar atenció a la pràctica documentada d'atorgar poders i que alguna persona, en lloc del Consell, actüi en nom d'aquest. La qüestió, com veurem, apunta en una doble direcció: el marc jurídic d'actuació institucional dels

---

ses] a conexença dels paers.» (8v); «E fo acordat per lo conseyll que com lo noble en Guillem Cerveylló, lochtinent del procurador, sie present en la vila, que los paers, per nom de la vila, lo coviden i dia» (9v); «Encara fo acordat per lo conseyll, que com en lo conseyll pus prop tengut fos acordat e ordonat que per la qüesta que lo senyor rey [...] a pagar [...]. E encontinent los paers assignen los dits IIII prohòmens» (10v); «Encara ordonà lo conseyll que com a n Salomó Nazan, juheu [de] Tàrraga, sien deguts per la vila MDCC sous, e fos estat acordat en lo conseyll pus prop tengut, [envien una comissió per allargar el préstec, el jueu no vol; es fan altres gestions que executen els paers nomenant una comissió] e que los paers puxen assignar II prohòmens qui vayan a Tàrraga per comptar lo juheu e puxe encara los dits paers satisfet a aquel prohòme qui prestar lo [ ] en [1<sup>a</sup>] cosa covinent segons que·ls [és] semblat» (12v); «Ítem volch e ordonà lo dit conseyl que a les fembres del segle sie donat un covinent loch pels paers o que·s estien la on s'estan» (26r); «Encara acordaren e ordonaren los damunt dits el dit conseyl [que els paers reeban compte d'en Ferrer de na Burguesa del Corral, e d'en Guillem de Loberola dels XXI milia sous barchinonesos que reeberen del preu del violari que fo venut per els sobre la vila tota de MMM sous de la dita moneda. E com ayen plener compte dels XXI milia sous damunt dits e aquels plenerament sien pels damunt dits en Ferrer de na Burguesa e en Guillem de Loberola pagats o donats, ayen mostrar en que·ls an dats a manament dels paers, que·ls sie feyta pels dits paers carta d'època d'aquels e absoluta e si de[ ] digui enant la qual carta enseguides les dites coses pels dits paers faedora en la dita manera ara axí com lavòs e lavòs axí com ara [dixeren] los dits conseylers qui en aquest present conseyl foren que avien per bona [que·s] faça. Ítem volch, acorda e ordona lo dit conseyl, que com en I foch que·s pres a alberch d'en Pere Balaguer en la plaza Veyla, per apagar e ociure lo dit foch, fossen lanzats e trencats molts quanters de diversa persona, que aquels fossen pagats per los paers» (26r); «Ítem acordà lo dit conseyl que per aver declaració e consciència del senyor rey, que vehinal se pach en Cervera [...] los quals capitols o supplicacions sien ordonats per los paers ab II prohòmens de cascan quarter que los dits paers puxen elegir bones persones e dignes de fe lur bon arbitre. Encara que puixen los dits paers lo prohòme o prohòmens [...]» (28v); «Encara com micer Ramon Sastre aye molt trebaylat per la vila, e d'altres persones moltes axí metex, e demanassen als paers que·ls satiffeessen de lurs maltreys, los paers demanaren què sobre les dites coses farien. E sobre açò tot lo conseyl acordà e donà de conseyl als paers que els poguessen a aquels satifer segons lur trebayl, e açò comanaren a lur bona consciència» (105r).

47. Veg. la nota anterior.

paers i la possibilitat d'utilitzar fórmules anàlogues a les desenvolupades amb els paers. La documentació examinada permet apuntar que el Consell atorga poders als paers i també a comissions *ad hoc* creades per a desenvolupar encàrrecs concrets i ben delimitats.

Tècnicament, l'atorgament de poders s'articula a través de la figura de l'apoderament o representació. Com que no existia en aquells moments una teoria de l'òrgan, no podem parlar pròpiament d'una delegació de funcions.<sup>48</sup> En qualsevol cas, sembla una declaració de voluntat unilateral per part del Consell en la qual no consta l'acceptació de qui ha estat apoderat. Acostuma a fer-se constar que l'apoderament es documenta per mitjà d'un escrit de l'escrivà del Consell.<sup>49</sup> L'apoderament faculta per a actuar en nom i representació del Consell. La responsabilitat del representat queda, per tant, circumscrita als termes de l'apoderament, per la qual cosa no s'estén quan es desbordin els límits amb els quals es va atorgar (*ultra vires*). El fet d'atorgar i documentar expressament aquest apoderament fa pensar que es tracta de funcions pròpies del Consell que resulta aconsellable encomanar i que poden ser revocades pel mateix Consell. En unes ocasions el poder s'atorga d'una forma més genèrica<sup>50</sup> i en d'altres s'esmenta que aquests poders estan subjectes a determinades condicions.<sup>51</sup> També trobem en determinats casos que es remarquen els límits d'aquests poders, els quals no poden contravenir el que disposa el privilegi reial.<sup>52</sup>

#### 4.3.1. *Als paers*

Pel que fa al primer cas, els paers simplement executen el que s'ha acordat? Té aquest acte contingut jurídic? O es tracta d'un acte ordinari sense cap relleu? Les dades aportades no revelen, aparentment, que l'encàrrec que reben els paers tingui

48. Com hem vist anteriorment, la teoria de l'òrgan apareix al final del segle XIX, per la qual cosa no es pot recórrer al criteri de la imputació, sinó que cal acudir al del mandat o apoderament, construït entorn de les relacions jurídiques entre particulars.

49. Dilluns 5 d'abril de 1332: «[...] e d'aquest poder los feeren carta los dessús dits en poder d'en Pericó de Canet» (59v).

50. Dilluns 5 d'abril de 1332: «[...] donaren e atorgaren mer e plener poder» (59v).

51. Dilluns 18 d'octubre de 1332: «E a tractar la dita pau fossen estades eletes certes persones e dat poder a aqueles sots certes condicions de tractar ab lo dit noble la dita pau segons que'l conseyl tengut diluns quinto idus octubre és contengut» (97v).

52. Dilluns 18 d'octubre de 1332: «Acordà tot lo conseyl que'ls plau tota pau que tracten segons lo poder que'ls an dat el dit conseyl prop tengut a Sentés Creus, saul que al dit privilegi ne a les coses contengudes en aquel, en res no sie derogat ne trencat» (97v).

perfil jurídic. No obstant això, en aquest context és molt significativa l'expressió del Consell reunit el 29 de setembre de 1332, en què els paers apareixen designant uns prohoms per a formar part d'una comissió «segons lo poder a els donat en lo conseyl damunt dit pus prop tengut». En el Consell anterior, del 26 de setembre, el text es refereix als dos prohoms de cada barri «que los dits paers puxen elegir». Aquest simple i aparentment irrellevant acord —«que los dits paers puxen elegir bones persones e dignes de fe lur bon arbitre»— constitueix el «poder» a ells atorgat pel Consell.<sup>53</sup> En aquest sentit i generalitzant aquest episodi, hem d'entendre, encara que no sempre s'expliciti, que el Consell contínuament està atorgant poders als paers per a executar els acords presos.

#### 4.3.2. *A una comissió ad hoc*

Igual que l'execució dels acords recau de forma ordinària en els paers —atorgant-los, o no, poders expressament—, excepcionalment el Consell nomena una comissió per a executar o aplicar el que s'ha acordat.

En un primer cas, l'acta del Consell no inclou explícitament el concepte d'*atorgament de poders* ni el concepte de *mandat*, tot i que no hi ha gaires dubtes que es tracta d'això. El Consell havia d'elaborar els criteris que aplicaria en la percepció d'una imposició —impost indirecte sobre la venda de certs productes— que percebria a la vila amb la finalitat de pagar el subsidi acordat per al rei a les

53. Acord de 26 de setembre: «Ítem acordà lo dit conseyl que per aver declaració e consciència del senyor rey, que vehinal se pach en Cervera per aquels quaix res no donen en questa e no res de tals n'i ha com ayen iurat si no aver neguns béns siens ni movents, e sobre tots duptes o ambigüitats que són el privilegi novelament atorgat a la universitat damunt dita del dit senyor rey, fossen tramesos i prohoms o II al dit senyor rey ab capítols o supplicacions ordonats sobre'l dit vehinal pagador axí com dit és, e sobre los altres duptes que'l privilegi sien, los quals capítols o supplicacions sien ordonats per los paers ab II prohòmens de cascun quarter que los dits paers puxen elegir bones persones e dignes de fe lur bon arbitre. Encara que puixen los dits paers lo prohoms o prohòmens, I o II, axí com dessús és dit que vayen al senyor rey per la dita rahó, aquels que semblat los sie, que més hi vaylen, e abans pusquen [ ] recaptat e obtengut zo per que gran aprofit e relevament de messó [de la] vila e de la universitat tota» (28v). Referència de 29 de setembre: «En après dimarts intitulat III kalendas octubre, en Arnau de Mecina, en Berenguer de Vilagrassa, en Bernat de Fox e en Bonanat za Rovira, paers damunt dits, segons lo poder a els donat en lo conseyl damunt dit pus prop tengut, assignaren VIII prohòmens, II de cascun quarter, a ordonar los capítols sobre la daclaració del privilegi; zo és saber, del quarter del Cap Corral, del portal Migà a amunt» (29v). Cal assenyalar que l'escrivà del Consell, que és l'autor de l'acta, va anotar l'elecció dels esmentats prohoms que, fora de l'àmbit del Consell, van realitzar els paers. Els paers van triar els paers el dia 29, com hem dit, fora del Consell, però l'anotació es troba dins de l'espai de paper del Consell del dia 26 i abans de l'acta del dia 9 d'octubre.

Corts de Montblanc. Entre diverses opcions possibles, la majoria dels assistents al Consell reunit en sessió el 30 d'agost de 1333 van apostar perquè aquesta ordenança la disposessin els paers assistits per dotze prohoms que ells mateixos nomenarien. Efectivament, el dia següent, el 31 d'agost, la comissió es va reunir per a elaborar i concretar els criteris de la «imposició» acordada pel Consell.<sup>54</sup>

En el segon cas que documentem, el text inclou el concepte d'*atorgament de poders*: «[...] segons lo poder que·ls an dat el dit conseyl». El 10 d'octubre de 1333 Guillem de Cervelló, representant del procurador de Catalunya, havia manat convocar el Consell «per tal que fossen eletes certes e designades persones ab les quals el pogués tractar de la dita pau». A la sessió van assistir-hi paers, consellers i prohoms de cada «quarter», que van triar dos prohoms de cada barri o circumscripció. La missió dels vuit elegits, al costat del noble Guillem de Cervelló, era «[p]er tractar pau e concòrdia e amor e a tolre discòrdies oys e males volentats en tots de la universitat de la vila de Cervera en general et en special». L'acta de la sessió reiterava i emfatitzava l'objectiu de la comissió, tant en positiu com en negatiu, de manera que «no puxen res tractar ne fer ne ordonar contra los privilegis, ni les usances, ni les custums de la vila, ne sobre negunes messions de la vila feytes en especial e en general per alguns».<sup>55</sup> La següent sessió del Consell, de 18 d'octubre, també va ser convocada a instàncies del delegat reial, i és aleshores quan s'ex-

54. Sessió del Consell de 30 d'agost de 1333: «Ítem Ramon de Cardona, draper, Pere Miró, Anthoni de Muntpahó, Pere [], Guillemó Riera, Pere Espaer, Ferrer de Vergós, Bonanat za Rovira, Arnau d'Espona, Bernardó Porta, Bernat Portela, Jacme de Menresa, Lorenç Emerich, Jacme de Sol de Vila, Guillem Baldrich, Pere Aragonés, Bertholí Escuder, Guillemó Mayor, Matheu Ribera, Guillem Irimbau, Jacme de Ferran, Arnau de Terres, conseylaren que fos temprada la dita imposició a conexença dels paers e dels XII prohòmens que·ls paers hi assignen covinents e bones persones, e aquela temprada e ordonada, que sie venuda a III meses» (91v). En el mateix volum d'actes, al final de la sessió del 30 d'agost, l'escrivà va inserir el text que anunciava que els paers, aquell mateix dia 30, havien procedit a nomenar els dotze prohoms que els assistirien: «E com segons que damunt és dit e ordonat en lo pus prop escrit conseyl per la mayor pertida fos estat acordat que sobre la imposició contenguda en aquel conseyl, agés temprament covinent, e que·s tempràs a conexença dels paers e de XII prohòmens que·ls paers hi assignassen. Sobra ço los paers establits en la sala de la Paeria, vist e regonegut lo dit conseyl aquel metex dia de diluns a XXX d'agost, assignaren los dits prohòmens, ço és a saber en [...]» (92r). Després, i abans de l'acta de la sessió de 7 d'octubre, amb data de 31 d'agost s'havia constituït i reunit la comissió: «Los quals assignats dimarts a XXXI d'agost foren en conseyl en la dita sala sobre la dita imposició moderadora e tempradora [...]» (92r).

55. Sessió de 10 d'octubre: «[...] no puxen res tractar ne fer ne ordonar contra los privilegis, ni les usances, ni les custums de la vila, ne sobre negunes messions de la vila feytes en especial e en general per alguns. E si sobre les dites coses exceptades los damunt dits elets ordonaven ne ordonar feyen, ne consenten, ne volen consentir a tractament ne ordinacio per els sobre les dites coses exceptades feyta com no sie enteniment dels dits prohòmens dels dits quarters, dar als dits elets poder segons axí com desús és dit, dixeren que no consentien ne consentir entenien» (96r).

plicita el mandat de la comissió: «E a tractar la dita pau fossen estades eletes certes persones e dat poder a aqueles sots certes condicions de tractar ab lo dit noble la dita pau segons que·l conseyl tengut diluns quinto idus octubre és contengut [...]; acordà tot lo conseyl que·ls plau tota pau que tracten segons lo poder que·ls an dat el dit conseyl prop tengut a Sentes Creus». <sup>56</sup> La comissió va elaborar diverses propostes que van ser exposades al Consell el 2 de desembre, que les va valorar i es va inclinar per una d'elles, no sense expressar, un cop més, les clàusules de protecció dels drets i les llibertats de la vila. <sup>57</sup>

## 5. REGLES ESSENCIALS PER A LA FORMACIÓ DE LA VOLUNTAT I EL PROCEDIMENT D'ADOPCIÓ DELS ACORDS

### 5.1. CAP A LA FIXACIÓ D'UN PROCEDIMENT ADMINISTRATIU

Com hem assenyalat en el plantejament, el volum d'actes de 1332-1333 —potser el primer que va ser compost d'aquesta sèrie municipal— tendeix a fixar alguns estils i procediments administratius que no eren comuns en l'àmbit municipal.

Perquè un acord tingués ple vigor —perquè fos «acordat plenament»— <sup>58</sup> havia de ser llegit per l'escrivà als membres del Consell i aquests havien de prestar el seu consentiment, encara que fos tàcit, establint un cert «retorn» a l'escrivà; si, per contra, l'acord no era llegit o rebut pels assistents —perquè aquests s'absentaven de la sala, per exemple—, llavors havia de ser cancel·lat. <sup>59</sup>

56. Sessió de 18 d'ocubre: «E a tractar la dita pau fossen estades eletes certes persones e dat poder a aqueles sots certes condicions de tractar ab lo dit noble la dita pau segons que·l conseyl tengut diluns quinto idus octubre és contengut» (97r); «Acordà tot lo conseyl que·ls plau tota pau que tracten segons lo poder que·ls an dat el dit conseyl prop tengut a Sentes Creus, saul que al dit privilegi ne a les coses contengudes en aquel, en res no sie derogat ne trencat [...] E si e més ere tocat el privilegi, que·ls paers menen e defenen davant lo senyor que·l privilegi sie servat a pròpies messons de la vila sens altre conseyl que no·n caylle tenir altra vegada» (97v).

57. «E com sobre açò los dits curadors sobre açò [ ] fo en conseyl acort e conseyl [ ]» (102v); «Tots los damunt dits, e cascun d'els, dixeren que entenien conseylar sobre açò axí com dit an. En axí que per res que diguessen, acordassen o conseylassen no fos derogat o feyta lesió alcuna al privilegi desús dit, ans entenie cascun d'els que en tot cas romange ferm e illés lo dit privilegi e sa forma» (104r).

58. Veg. la nota següent.

59. «Com jo en Bernat d'Ivorra volgués legir lo dit conseyll, los prohòmens [anaren-se] del conseyll per que jo no·l tengui per reebut ne per acordat plenament ans lo cançe en presència dels paers. En aprés tornaren feer los paers la maior pertida del conseyll damunt dit. E acordaren que com en [lo conse]yll que·s tenen digous que·s comptave pridie kalendas madii, fos acordat que [...]» (9v). En aquests fragments també es constata que els acords eren llegits i escoltats per l'escrivà i els con-



Aquesta fase de la vida institucional del Consell es caracteritzava per una intensa personalització dels actors involucrats. D'aquesta manera, era especialment important registrar en l'acta els noms dels paers, consellers o prohoms que participaven en l'adopció de l'acord. Així es manifesta en diversos casos amb signes diferents. En una ocasió, diversos membres del Consell van abandonar la sessió perquè entenien que s'havia fet tard, i a l'hora de prendre l'acord l'escrivà va anotar, de nou, els membres presents en aquell moment.<sup>60</sup> En altres ocasions, en canvi, l'acta incorpora l'opinió i el consentiment d'alguns consellers absents del Consell quan s'havia adoptat l'acord, aleshores l'escrivà els llegia l'acord i, escoltat pels consellers absents, aquests hi prestaven el seu consentiment.<sup>61</sup> En un sentit semblant —la personalització de l'actuació dels membres del Consell—, era habitual registrar els «vots particulars» quan hi havia opinions i postures disperses,<sup>62</sup> i fins i tot també davant la possibilitat d'interpretacions contràries a les desitjades.<sup>63</sup>

Cal fer notar que aquestes regles compleixen una funció de legitimitat de les decisions municipals. El seu compliment esdevé necessari per a la validesa dels acords i, per tant, perquè puguin vincular jurídicament els membres de la corpo-

---

sellers, respectivament: «En Jacme Vidal, conseyl, tengut aquest conseyl encontinent oït aquest, dix que consentie e conseylave zo que'l conseyl concordadament en una veu avie conseylat e acordat» (66r); «E aquest metex diluns en Francesch de Menresa e en Jacme Claris conseylers, lest a els lo present conseyl, dixeren que consentien aquel e al conseyl en que fo ordonat que fossen moderats alguns bans» (72r).

60. «E fo en conseyl proposat si farien fer cridar e publicar aquel establiment o privilegi, o que y farien. Sobra ço se moch roidor de nones el conseyl e isqueren-se'n alguns. E aquels qui romangueren, zo és a saber [...] [aquí el nom de 43 persones] donaren de conseyl que [...] la crida ja ordonada sobre lo dit privilegi sie feyta publicament per la vila» (60v-61r).

61. «En Jacme Vidal, conseyl, tengut aquest conseyl encontinent oït aquest, dix que consentie e conseylave zo que'l conseyl concordadament en una veu avie conseylat e acordat» (66r); «E aquest metex diluns en Francesch de Menresa e en Jacme Claris conseylers, lest a els lo present conseyl, dixeren que consentien aquel e al conseyl en que fo ordonat que fossen moderats alguns bans» (72r); «En après aquel dia metex, tengut lo dit conseyl e fora aquel, assentiren a aquel Galceran de Lobera, Jacme Claris e en Paschual Figuera, conseylers. Ítem en Bernat dez Canós e na Arnau d'Espona, prohòmens» (73r).

62. Veg. els capítols següents: «Sobra ço acordaren los desús dits el dit conseyl, que's seguís ço que dissapte desús dit fo ordonat [...]». E açò en Guillem Foguet, na Arnau Martí, Ponç Maeler, Berthó [Ferrer], Bernat de Sent Pere, Jacme Vidal, Bonanat za Rovira, Berenguer de Tornabous, Jacme Miró, Bernat de Foix, Bernat dez Fitor, Bernat Porta, Romeu Martí e Ponç dez Forn, dixeren que no'ls ere semblant ne daven de conseyl que'ls dits corredors e ostalers [...]» (68r-68v).

63. «E lo conseyl donat e atorgat per los damunt dits, ans que isquesen tots de la sala, dixeren en Guillem Moxó, Ramon Lambart, Nicolau Fuster, Ramon [Moros], e en Francesch zes Cases, qui romases eren, que els tenien per bo lo conseyl damunt dit, sol que'n Bertran dez Archs no mete venema del Canós en Cervera» (20r).

ració municipal. Això esdevé absolutament necessari per a l'exigència de mesures de caràcter tributari (com pot ser la quèstia), la realització d'exempcions fiscals per a construir un molí draper («que fos enfranquit lo dit Arnau ab tots sos béns d'ost, de cavalcada, de questa e de totes altres exaccions que negun vehí sie tengut de fer en la dita vila»), així com altres obligacions envers la comunitat relatives a la seguretat pública (la prohibició de portar armes o de protagonitzar baralles) o dirigides a evitar fraus en el comerç (adulterar el pèl del bestiar). A més de la imposició d'obligacions als veïns, trobem la realització d'actuacions de seguretat i vigilància (l'ordre de vigilar els termes de la vila per a evitar que aquests siguin alterats i que la verema es pugui destruir, la d'enviar la host contra un noble i el seu territori).

També compleixen una funció de garantia, perquè s'entén que el Consell Municipal no pot decidir certes qüestions si no s'hi troben presents les persones més afectades («car no y eren aqueles personas a qui més tocave»). És el que en l'actualitat identificaríem amb el concepte de *persona interessada*. Es tracta de la persona que pot resultar beneficiada o perjudicada per la decisió que s'adopta. Això comporta la possibilitat d'al·legar i defensar els interessos propis i, per tant, que es pugui escoltar quina és la seva posició respecte a un assumpte determinat.

Calia també determinar l'aplicació dels costums de la vila a una determinada persona i per a això era necessari determinar si era veïna de Cervera. Per això el Consell acorda que els paers certifiquin «si el dit Guillem de Manresa va néixer a la vila de Cervera i si el seu pare era veí o habitant de Cervera», ja que cap veí de Cervera «no pot ser forçar a assegurar niyl hom estrany», segons els costums esmentats.

Pot deduir-se, a més, una funció de racionalització de l'actuació municipal, és a dir, d'assegurar la racionalitat i l'encert del que decideix el Consell Municipal. D'aquesta manera, es tracta d'aplegar informació per tal de fonamentar la presa de la decisió. També es tracta de trobar diverses alternatives. En aquest sentit, les propostes que s'eleven al Consell Municipal plantegen diverses possibilitats d'acord. Dins d'aquesta perspectiva, adquireix una rellevància particular l'adequació de les mesures adoptades pel Consell Municipal a finalitats d'interès general. Així, s'assenyala que «acordà e ordonà lo dit conseyl concordablement a bon estament de la vila»; de manera semblant s'assenyala que «fos estat ordonat a profit comú de la vila», i s'utilitzen també les expressions «ben comú o a profit de la universitat de la dita vila», «ben comú de la vila», «bon estament de la vila» i «tranquillitat a bon estament de la vila». Així, per exemple, s'estableixen exempcions fiscals pel «gran profit sie de la dita vila que molí draper hi agués».

## 5.2. PER A «ESQUIVAR TOTA SOSPITA E ENGANY»: LA CONSTÀNCIA ESCRITA DELS ACORDS DEL CONSELL

En el privilegi de 1331 el rei Alfons el Begnigne atorga que per «a esquivar tota sospita e engan, que zo que en lo Conseyll sirà concordat ne ordonat, sie escrit per l'escrivà de la paeria desus dit». Aquesta mesura, aparentment menor, té una rellevància extraordinària, gairebé revolucionària, pel que fa al funcionament del Consell Municipal. Es tracta d'una mesura de transparència que no solament permet saber el contingut dels acords i les decisions adoptades pel Consell, sinó, sobretot, com s'arriba a prendre aquestes decisions. En definitiva, no solament *quins* són els acords, sinó *com* s'adopten aquests acords. Transparència que, probablement, devia estar limitada als membres del Consell, que eren els que podien accedir al *Liber consiliorum*.

El càrrec de notari o escrivà comportava, d'acord amb el privilegi de 1331, la custòdia d'una de les tres claus de la caixa on es dipositaven «l'aver de les tayles o comuns e d'altres exaccions o feyts» que pertanyien al rei o a la vila. La caixa es trobava a la casa delmerera de Santes Creus. L'escrivà o notari havia de «rebre tots albarans de dades e de rebudes del dit aver desús dit». Veiem, per tant, que l'escrivà esdevenia una figura de control tant dels acords i les deliberacions, a través de la seva constància escrita, com també dels fons públics obtinguts, mitjançant la clau de la caixa i la recepció dels albarans i rebuts. El control es complementava amb la figura del clavari, que era qui administrava els diners del Consell i duia els comptes de les despeses i tota la compatibilitat de la Paeria, que reflectia en els llibres anomenats de la claveria. Hi havia, per tant, una certa separació de les funcions de fedatari públic, pròpies de l'escrivà i notari de la Paeria, i les d'intervenció, atribuïdes al clavari. En qualsevol cas, l'escrivà participava en certa manera en el control financer pel fet de ser un dels dipositaris de la clau de la caixa i rebre els albarans i rebuts.

La regulació de la professió de notari a Cervera va ser reconeguda pel rei Pere el Gran durant el segle XIII. Així, l'any 1281 aquest rei va concedir l'escrivania de la vila de Cervera a la universitat per tres anys i va autoritzar el nomenament de nous notaris. Durant el segle XIV els municipis van assumir la facultat de nomenar notaris, amb la qual cosa controlaven aquest ofici en el seu territori.<sup>64</sup> L'escrivà o notari havia de tenir formació en dret i havia de ser coneixedor del *ius commune*. Bernat d'Ivorra va ser el notari o escrivà de la Paeria que es va encarregar de redactar les actes del Consell durant aquest període. Cal dir, però, que en el *Liber con-*

64. MONTSERRAT GARRABOU I PERES, «El Col·legi de Notaris de Cervera (segona part)», *Miscel·lània Cerverina* (Cervera), núm. 5 (1987), p. 89-113, esp. p. 90.

*siliorum* es preveu la seva suplència durant un període en què es troba absent de la vila.<sup>65</sup>

La figura del notari o escrivà de la Paeria esdevé clau en el funcionament del Consell. Esdevé, com a expert en dret, qui explicita les regles essencials de formació de la voluntat i el procediment administratiu pel qual s'adopta, i qui recull les pràctiques consuetudinàries. Creiem que encara no s'ha ressaltat prou el paper dels escrivans o notaris dels consells municipals, els quals van anar evidenciant a través dels llibres d'actes les regles que conformaven el dret públic municipal durant aquest període.

### 5.3. LA INICIATIVA EN EL PROCEDIMENT D'ADOPCIÓ D'ACORDS

La forma ordinària de procedir —la que documentem en la majoria de les ocasions— consisteix en una iniciativa dels paers en la qual sol·liciten consell.

El concepte clau, efectivament i emprant fórmules no gaire diferents, és *consell* (tant quan es refereix a la sol·licitud com quan es refereix a la resposta), i també el seu derivat *aconsellar*.<sup>66</sup> Els paers, fins i tot quan és un de sol el que assisteix a una sessió,<sup>67</sup> requereixen el consell i l'opinió dels consellers<sup>68</sup> en algunes ocasions i dels consellers i prohoms —és a dir, els membres assistents registrats en l'acta— en la majoria dels casos.<sup>69</sup> A partir d'aquest supòsit estàndard de plena iniciativa

65. Sessió del dimarts 22 de març de 1332: «E aquest dia matex, com jo, en Bernat d'Ivorra, notari e scrivà de la Paeria, per alguns affers agués a pertir de la vila de Cervera e anar a Barchinona, lexe en loch meu a escriure los conseylls e a fer les altres scriptures necessàries als dits paers, en Pere Fuster, notari de la dita vila; e a scriure e reebre los manifestes de la dita vila ensemps ab los prohòmens assignats a reebre los dits manifestes, en Pere de Canet, notari» (2r).

66. «[...] demanaren de conseyl» (13v), «que conseylave que se'n fees» (13v), «aver conseyl» (71v), «deren de conseyl» (71v), «volgueren conseyl aver» (74r), «conseylaren que» (100v-101r).

67. A les sessions dels dies 4 i 6 de maig de 1333 hi va assistir solament un únic paer («los altres absens de la vila») i és el que va mantenir la iniciativa de les propostes plantejades (64v i 65v).

68. «Als quals conseylers los dits paers demanaren de conseyl lo prest que s'avie ordonat segons los conseyls ja a els donats en aquest libre per conseylers. Alguns com alcunes persones diguesen que no-s devie en axí ordonar ne plegar segons la forma del privilegi, e si-l plegarien o que conseylave que se'n fees» (13v).

69. «Foren en conseyl en la sala de la paeria [...]» [3 paers, 9 consellers i 42 prohoms]. «E sobra ço los dits paers volgueren conseyl aver dels dits conseylers e prohòmens què sobre les dites coses se y farie» (74r); «[...] sobra ço los paers volgueren conseyl dels dits conseylers e prohòmens si-ls covidarie hom no, o [ ] hom solament al patriarcha. A açò tots los desús dits conseylers e prohòmens conseylaren que-ls paers covidassen lo senyor patriarcha e lo senyor infant en Pere, que-s que costàs» (100v-101r).

dels paers, registrem altres variants: a més d'alguna al·lusió genèrica i indeterminada,<sup>70</sup> en algun cas s'explicita que són els mateixos consellers els que es dirigeixen als paers<sup>71</sup> o, més excepcionalment, que la iniciativa parteix de tres particulars registrats en l'acta com a prohoms.<sup>72</sup> Més significativa és la situació en què algun particular es dirigeix als paers per a interessar-se per algun assumpte<sup>73</sup> o en què alguns particulars traslladen certs problemes sensibles al Consell per mitjà dels paers.<sup>74</sup>

La petició de *conseyl* dels paers als consellers i prohoms pot revestir matisos diferents. Pot ser formulada de manera totalment oberta, quan els paers expressen un tema i demanen què han de fer («que'n farie hom», «què s'i farie»), de manera

70. «E fo proposat en conseyl que alguns fraus se feyen, o's porien fer per [...]» (11 bisv).

71. No es tracta exactament d'una proposta d'acord, però els consellers requereixen els paers perquè siguin ells els que requereixin els antics paers de la legislatura anterior sobre cert assumpte. És destil·la un cert sentit de jerarquia o corporació, en el sentit que els consellers i els paers no són col·legues de legislatura, sinó cossos o col·legis diferents: «E los dits conseyllers requeriren los dits paers que com los paers qui són estats en l'any passat tinguen encara les claus de la caixa de Sentes Creus, en la qual deuen ésser depositats los diners de la quèsta segons la forma del novel privilegi, e encara los privilegis, cartes e altres scriptures pertanyents a l'offici de la paeria, que los dits paers qui ara són requiren los dits paers de temps passat que liuren a els totes les dites coses» (46v).

72. La iniciativa parteix de tres blanquers que assisteixen a la sessió com a prohoms. La seva proposta, a més, és aprovada pel Consell: «E com en Bernat de Rochamador, e en Ponç d'Albesa, e en Jacme de Ferran, blanquers, aguessen proposat en conseyl que I pas avia fort aul daval la bassa dels III molins que ere gran necessari d'adobar, acordà lo conseyl que fos adobat, e que [...]» (79r).

73. «E fo proposat en conseyl que com en Pere Fuylosa agués proposat davant los paers damunt dits que [...] [aquí hi ha el plantejament de l'assumpte] e què se'n farie. Sobre açò fo acordat e dat conseyl pels damunt dits, que los paers se certifiquen si [...]» (28r); «Ítem com alguns habitants de Cervera qui prenen violaris, los quals en lurs manifestos avien manifestats, diguessen e proposessen davant los dits paers que [...]» (35r).

74. És el cas en què uns particulars plantegen si censals i violaris han de pagar la quèstia (tribut directe sobre els béns mobles i immobles) pel capital o per la renda percebuda: «Ítem com alguns habitants de Cervera qui prenen violaris, los quals en lurs manifestos avien manifestats, diguessen e proposessen davant los dits paers que per açò com violari no fos cosa propietària axí com sensal alguns béns propis propietaris, ans fos cosa que cascadun dia se deteriorave [e canviave] de valor o de preu entant que com enveylit e enmalaltit aquel o aquels a vida del qual e d'els lo violari és estat venut (35r) no trobarie hom que tant ab molt ne volgués hom dar de preu com costave al comprador ne quaix res en los dits cassos. E menys com la 1<sup>a</sup> persona de les dues a vida dels quals serà estat venut lo dit violari s'esdevé ésser morta e romanie a vida d'una persona que no és sinó axí com ombra, no devien pagar en questes o comuns o contribuir del dit violari sinó per aytant com ne reeben cascadun an de pensió, ço és, si M sous reeben cascadun an, que paguen per M sous de moble en quèsta o altres exaccions per libra, aytant com per altre moble que aguessen darien, e que no questien lo preu, mayorment com après vida d'aquels a qui serà estat venut lo violari serà perdut lo preu al comprador, e als seus e la pensió encara que d'aquí prenie. Les quals coses oydes per los dessus dits, com sobra ço dubtassen què fer se'n devie [...]» (34v-35r).

que qualsevol opció és possible;<sup>75</sup> aquesta forma de procedir té àmplies repercussions polítiques i institucionals, ja que davant de disjuntives realment importants, l'acord està obert a una decisió que no pertany únicament als paers, sinó a tot el Consell, com veurem més endavant. En altres ocasions menors els paers poden o bé induir l'acord cap a alguna direcció prefixada<sup>76</sup> o bé plantejar alternatives definides davant assumptes menors.<sup>77</sup>

El fet que aquesta petició es realitzi formalment no pot portar a confusió sobre la naturalesa del Consell com a mer òrgan consultiu. No es tracta d'una decisió dels paers en la qual tinguin en compte l'opinió dels consellers. Segons el que es desprèn de la lectura del *Liber consiliorum*, es tracta d'un òrgan decisorí que pren acords, tal com hem vist anteriorment. La voluntat es conforma amb la decisió adoptada pel Consell Municipal, en la qual intervenen els paers, els consellers i els prohoms.

#### 5.4. LA CONVOCATÒRIA: «FO CONGREGAT CONSEYL»

En el *Liber consiliorum* es fan nombroses referències que «fo congregat lo conseyl». Això posa en relleu el fet que existia una convocatòria que esdevingué essencial per a l'adopció vàlida dels acords.<sup>78</sup> Ara bé, en els municipis catalans això s'acostumava a fer normalment a través d'una crida o campana pública (seny), fet

75. «E fo proposat en conseyl que com la vila o la universitat d'aquela ayen a pagar d'aquí a X o a XII dies a leyda LXXX libres de jaccheses de violari, que-n farie hom» (20v); «[...] sobra ço demanà conseyl dels dessús dits conseylers e prohòmens què s'i farie» (64v); «[els paers] demanaren conseyl què sobre les dites coses se farie [...]» (75r).

76. «Encara volgueren aver conseyl si hi trametrien hom més prohòmens, I o més ab lo dit na Arnaldo per les rahons dessús dites» (61r); «Ítem fo proposat el present conseyl pels dits paers que la universitat de cumú devie a alguns juheus a Tàrrega [...]; E sobra ço volgueren dels desús dits aver conseyl si-n tenrien per bo o queyn altre conseyl s'i penrie que menys don pogués ésser de la vila. E aquela manera de venre lo dit violari e del preu d'aquel pagar los dits deutes, tench per bona tot lo conseyl e menys danpna a la univrsitat que neguna altra manera que pensar poguessen. E conseyla que en tot cas fos venut lo dit violari a Barchinona [...]» (83r-83v).

77. «Ítem com per alguns fos estat request que als vehihs e sobrestants dels manifestes a reebre e a regonèxer, fossen auts vehihs e altres sobrestants a lurs manifestes a regonèxer, e en contrari fos afermat per alguns altres que fer no-s degués, sobre açò los dits paers volgueren conseyl dels damunt dits què sobre alò farien» (31r); «E fo en conseyl proposat si farien fer cridar e publicar aquel establiment o privilegi, o que y farien» (61r).

78. Com assenyalen els comentaristes en segles posteriors. Vegeu Andreu BOSCH, *Sumari, índex o epitome dels admirables y nobilissims títols de Honor de Cathalunya, Roselló y Cerdaña*, edició facsímil de la de 1628, Barcelona, Curial, 1974, p. 274: «La forma de tenir Concell General es precehnt primer conuocacio ab veu de publica crida, o campana, o altre forma, altrament es nullo, y així be tots los actes de ell resultats».

que explica que no n'hi hagi constància documental. Això explica que formalment no consti un ordre del dia. Cal dir que l'estructura de les actes de les sessions tampoc no permet deduir que els assumptes fossin fixats formalment amb caràcter previ. En qualsevol cas, la presència massiva de prohoms en determinades sessions per a tractar assumptes rellevants fa pensar que els convocats coneixien els temes que serien objecte de deliberació i de presa d'acords.

##### 5.5. LA NECESSITAT DE QUÒRUM PER A LA CONSTITUCIÓ VÀLIDA DE L'ÒRGAN

Els privilegis reials no diuen res que afecti el règim municipal de Cervera sobre l'existència de cap quòrum necessari per a l'adopció d'acords, i, evidentment, el dret propi general no regula aquesta problemàtica. En canvi, els autors van abordar aquesta qüestió distingint entre el quòrum necessari per a la constitució vàlida de l'òrgan i la majoria necessària per a prendre acords vàlidament. I tot i que ara no entrarem a fons en la doctrina sobre el quòrum, sí que podem recordar l'anomenat «casus Odofredi» en la glossa ordinària d'Accursi que hi ha en el Digest (D., 3, 4, 3, glossa *Due partes*).<sup>79</sup> En aquesta glossa s'arriba a la solució següent: el quòrum necessari per a la constitució vàlida de l'òrgan és de les dues terceres parts i la majoria vàlida per a adoptar acords és una majoria de la meitat més un dels membres de l'òrgan. Aquesta solució també consta posteriorment en la doctrina catalana<sup>80</sup> en autors com Tomàs Mieres,<sup>81</sup> Jaume Càncer,<sup>82</sup> Antoni de Ripoll<sup>83</sup> i

79. Seguim Max TURULL RUBINAT i Jaume RIBALTA HARO, «*De voluntate universitatis. La formación y la expresión de la voluntad del municipio (Tárrega, 1214-1520)*», *Anuario de Estudios Medievales* (Barcelona), núm. 21 (1991), p. 143-231 (ara també a Max TURULL RUBINAT, *El gobierno de la ciudad medieval*, p. 115-116).

80. Víctor FERRO, *El dret públic català*, p. 158, esp. n. 123, que seguim per a aquestes referències a la doctrina catalana.

81. Thomas MIERES, *Apparatus super Constitutionibus Curiarum Generalium Catalonia. Pars Prima*, Barcelona, Typis et Aere Sebastiani à Comellas, 1621, p. 159: «Ratio + huius est, quia ius universitatis convocatae potest romanere in duabus partibus praesentibus, quarum maior pars obtiner, quia + maior parti standum est [...]».

82. Iacobii CANCERII, *Variarum Resolutionum Iuris Caesari, Pontificii et Municipalis Principatus Cathalauniae*, Lugduni, Sumpt. Lavr. Arnavd et Petri Borde, 1670, p. 372: «140. In Consilio universitatis ad minus debent esse due partes consiliariorum ex tribus: et maior pars ex dictis duabus partibus debet consentire, alias non esses actum universitatis».

83. Acacii Antonii de RIPOLL DOMICELLI, *Variae iuris resolutiones*, Sumptibus Iacobi Andreae, & Matthæi Proft., 1630, cap. XI, p. 359, par. 334.

Quæritur vltèriùs, + quando dicatur rectè celebrata venditio ab vniverfitate?

Respondeo tune dici legitimè factam venditionem, quando erit legitimè congregata vniverfitas, cuius congregandæ formam tradit Bart. in *l omnes populi*, num. 16 de *infitt* &

Joan Pau Xammar.<sup>84</sup> Aquesta regla, però, cal veure com era aplicada d'acord amb els usos i costums del lloc en qüestió.<sup>85</sup>

El privilegi de 1331 determina el nombre de paers (quatre, un per cada quarter) i el de consellers (vint, cinc per cada quarter). Si apliquéssim els dos terços, sembla que caldria la presència d'un mínim de tres paers i catorze consellers. Cal dir que aquest quòrum qualificat de dos terços assisteix a la majoria de les sessions. No obstant això, trobem determinades sessions en les quals solament consten dos paers o fins i tot un, i d'altres amb un nombre inferior de consellers (la meitat o menys). Això pot donar-se per raons excepcionals, com el fet que aquests membres del Consell estiguessin fora de la vila, circumstància que en algunes ocasions es fa constar expressament en el llibre d'actes per a justificar la seva absència. Ara bé, no sempre trobem justificat aquest nombre inferior de paers o consellers, com veurem més endavant, i s'assenyala en aquests casos que el Consell no és suficient per a prendre acords.

En canvi, el privilegi no diu res sobre el nombre de prohoms que formen el Consell («prohòmens, prohòmens habitants de Cervera, probis hominus villae Cervarie»). En la sessió del dilluns *x dies* d'octubre de 1333 trobem un total de cent tres «prohòmens» en funció dels quarters de la vila: divuit del Cap Corral, vint-i-cinc de Montserè, trenta de la Seboteria i trenta més de la Plaça. Es tracta d'elegir els que hauran de tractar el tema de la pau a la vila. En la sessió del dimarts *IIII nonas* de juny de 1332 consten en l'acta un total de noranta-tres «prohòmens habitants de Cervera». L'assumpte que s'ha de tractar en aquell Consell és molt rellevant i de caràcter econòmic.<sup>86</sup> Es tracta de buscar el finançament per a pagar la

---

*iure. l. nulli, in fine vbi Bald. ff. Quod cuiusque vniverfitatis nomine. Felin. in cap. cum omnes, n. 21. ver. in eadem gloffa, de constit. Eft + autem forma congregationis couocande hæc, vt vocentur Confiliarij, quibus vocatis ex tribus partibus Confiliarium duæ partes ad minus debent interuenire, quia repræfentant Totum Confilium, vt in dict. a l. nul-li & in l. 4 ff. quod cuiusque vniverfitatis nomine, & in l. nominationem 4 C. de decurio. lib. 10 & ex istis duabus partibus debat contentire in vnum maior pars, iuxta l. quod maior ff. ad municipal. & ibi communiter scribentes.*

84. Ioanne Paulo XAMMAR, *Rerum iudicatarum in sacro regio senatu Cathalonie sub diversis definitionibus cum rationalibus seu (si mavis) allegationibus*, Barcelona, Expensis et Typis Narcisi Casas, 1657: «144. hominem in Concilio, non habita ratione, quod ex omnibus adfint, neque si totus unus ordo abeller, celebratur Concillium, & reputatur legitimum, quamquam de iure communi, vt dicatur legitime congregatum, requiritur præsentia duarum ex tribus partibus eorum qui funt de Concilio, Secundum quod vt decreta Concilii valeat, maioris pars, intereffentium Decurionu contentire debet [...]».

85. Aquest tema, que aquí ens limitem a apuntar, tenim la intenció de desenvolupar-lo en un treball ulterior.

86. Max TURULL RUBINAT, *El règim municipal de Paeria*, p. 52: «[...] el fet que es tractés d'una qüestió de diners (s'hi va especificar també la forma en què es faria la qüestió, qui la colliria, quan, on i



quèstia del senyor rei, que puja a un total de dinou mil sous. Per això la universitat s'empenyora a través de la venda de violaris que abasten més d'una generació. Cal tenir en compte que l'any 1331 hi havia a Cervera un total de 1.233 focs.<sup>87</sup> Per tant, el Consell no comprenia la totalitat dels caps de casa, a diferència de les localitats més petites, sinó que eren altres factors, com la seva qualificació o l'ofici (així, resulta freqüent que es parli de «savi», «savis en dret», «notari»), el fet de tenir propietats (*degentium*) i altres tipus de criteris, els que determinaven el dret a formar-ne part.<sup>88</sup> És possible que inicialment el nombre de prohoms quedés indeterminat i que en èpoques posteriors quedés fixat a través dels diversos privilegis reials.

D'un total de noranta-set sessions, n'hem trobat solament cinc en què els prohoms superessin el mig centenar. És més, en algunes ocasions trobem l'escassa presència d'un o tres prohoms, i fins i tot que no n'hi hagués assistit cap. Això pot

---

la quantitat) sembla que interessà als prohoms de Cervera». Més endavant s'afegeix: «D'una manera molt global, podem concloure dient que la major aflüència de prohoms als Consells esdevingué entre el període abril-maig-juny (estació primaveral) i la tardor, amb l'agost inclòs, en la segona legislatura. La minva d'assistència és ben palesa en els mesos més freds (desembre, gener i febrer) i al bell mig de l'estiu (juliol i agost, en la primera). Pel desembre observem una revifalla, potser per l'atenció de les noves eleccions».

87. Gaspar FELIU, «La demografia baixmedieval catalana», *Revista d'Història Medieval* (València), núm. 10 (1999), p. 34.

88. Segons Font i Rius, «Es más corriente suponer que los *probi homines* eran todos los vecinos, es decir, cabezas de familia de la localidad, lo cual es muy verosímil tratándose de reducidos lugares de escasa vecindad y, sobre todo, de tipo rural. Es natural que en esta clase de poblaciones no existiera la apreciación de sectores diversos en sus habitantes y que los *caps de casa*, eso es, los dueños o poseedores de cada *mas* o de cada casa constituida en unidad familiar, representasen conjuntamente al lugar o circunscripción y constituyesen, todos por igual, el grupo de *probi homines* del mismo. Pero en localidades mayores, y mucho más en poblaciones de cierta importancia, resulta inadmisibile esta suposición, como es de apreciar por testimonios que nos presentan un corto número de *probi homines* interviniendo y actuando en cuestiones y asuntos cuya índole, por otra parte, hace imposible pensar en su cuidado o ejercicio a cargo de un numeroso e indefinido grupo. No hay duda que en tales poblaciones los *probi homines*, iniciales representantes y rectores de la comunidad, constituían una selección, un sector reducido de sus habitantes, ya tuviese por base la fortuna o riqueza personal, como cree Brutails, ya, como nos parece más aceptable, una consideración distinguida, en la que tanto se tendría en cuenta el referido aspecto económico como el de la profesión, cargo, capacidad directiva e incluso las mismas cualidades morales». Vegeu-ho a J. M. FONT I RIUS, «Orígenes de régimen municipal de Cataluña», a J. M. FONT I RIUS, *Estudis sobre els drets i institucions locals*, p. 446. La reducció d'una hipotètica reunió de tots els veïns vers una fórmula més reduïda de consell general es pot veure amb força nitidesa a Tàrraga durant la segona meitat del segle XIV; vegeu Max TURULL i Jaume RIBALTA, «Entre la *universitas* i el *concilium generale*: el Consell General a Tàrraga (1313-1396)», *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell* (Tàrraga), núm. 2 (1990), p. 37-48; i també Joan PIÑA TORRES, «Dels consells oberts als consells de prohoms», *Eivissa*, núm. 42-43 (2005), p. 326-332.

deure's al fet que la seva presència no era considerada necessària per al desenvolupament de les funcions ordinàries del Consell, sinó que ho era solament en situacions d'especial transcendència, com les esmentades anteriorment.

Sense ser abundants, hi ha referències explícites a l'assistència d'un nombre suficient de membres del Consell per a prendre certs acords. En un cas, un conseller expressa que «no y avie conseyl plener a aquestes coses».<sup>89</sup> En la sessió hi havien participat els quatre paers i quinze consellers (dels vint existents): Bertó Pere es refereix, quan assenyala que no hi ha «consell plener», o bé que no hi ha prohoms en la sessió o bé que no hi són presents tots els consellers, malgrat la qual cosa consent en allò essencial de l'assumpte plantejat. Una cosa semblant passa quan Lorenc Portela, tot i que manifesta la seva opinió —gairebé el seu «vot»— en un sentit molt concret, indica que «no hic avie conplit conseyl»;<sup>90</sup> i han participat en la sessió tots els paers i la meitat dels consellers, i tampoc no hi ha registrats prohoms. L'opinió de Portela és diametralment oposada a la proposta d'uns particulars que els paers havien traslladat i es lamenta que la resta de les opinions s'inclinen per aquella proposta per simple interès econòmic. Hi ha encara un tercer supòsit: en aquest cas, el sector minoritari indica «que·l conseyl quant a aquest capítol no ere bastant», però reconeix que el criteri no és quantitatiu, sinó que es refereix a l'absència de les persones més afectades, «car no y eren aqueles persones a qui mes tocave».<sup>91</sup>

Un cas diferent és el plantejat per un paer i un conseller<sup>92</sup> el dia 8 d'agost de 1333, amb tres paers, cinc consellers i quaranta prohoms registrats en l'acta:

89. «Ítem fo acordat pels damunt dits el dit conseyl, que la questa, axí com és taylada, sie estanpada e iustada per tal que·s paguen dels diners d'aquela los violaris e los deutes que la vila fa e deu a grans usures e en altra manera. [...]. En Berthó Pere dix que segons son viyare no y avie conseyl plener a aquestes coses e requeri los paers que·l dit privilegi (33r) sie observat en totes coses e per totes, mas emperò dix que la [questa] sie estanpada e iustada e que·n sien pagats los violaris dels deutes de la vila» (32v).

90. «[...] Les quals coses oydes per los dessús dits, com sobra ço dubtassen què fer se'n devie, preseren aytal manera e moderació per zo que la questa no·s laguïàs de justar per la dita rahó que quan a enguan, qua donàs cascú que violari presés de D sous, X sous de questa, e de M, XX sous, e axí a aquela rahó segons més o menys. Entenén emperò que per aquest conseyl no sie feyt preiudici d'est an enant sobre les dites coses a la universitat de zo que fer se'n degués, ne als altres qui violari prenen [...]. [Opinió A:] A açò diguen en Ramon Fuster e en Perpenyà za Rovira que no consentien mas que pagàs per siti lo preu que y avien dat. [Opinió B:] Axí metex dix en Lorenc Portela que donàs per siti ajustant que no hic avie conplit conseyl, e que aquels metexs que hic eren se prenien violari» (34v-35r).

91. Es discutien els capítols sobre l'ordinació: «E no res menys dixeren que·l conseyl quant a aquest capítol no ere bastant, car no y eren aqueles persones a qui més tocave» (74v).

92. El conseller Guillem Dianta, per cert, no estava registrat en l'acta de la sessió, tot i que, segons l'autor de l'acta, va exposar la manca de quòrum; el seu nom tampoc no apareix en l'acta quan l'autor dona els noms de tots els consellers que van romandre a la sala quan va haver acabat la sessió; per contra, hi ha anotat un Jacme Claris que, en canvi, no és anomenat en la relació final (85r-5v).

consideren que no hi ha consellers suficients per a adoptar acords vàlids («per tal com no hic ha conpliment de conseylers»)<sup>93</sup> L'ordre de l'acta és significatiu, ja que després de la data i els noms dels assistents es registren dues deliberacions i sengles acords en temes aparentment menors. I tot seguit —i creiem que està desvinculat dels temes tractats— apareix la reserva del quòrum, probablement per no haver de prendre acords sobre allò que ha de ser plantejat a continuació. Efectivament, quan els prohoms van abandonar el Consell, els cinc consellers van romandre a la sala («conseylers establits encara en la dita sala») i van requerir els paers perquè executessin un acord anterior sobre la limitació de portar armes a la vila,<sup>94</sup> assumpte que havia suscitat opinions clarament confrontades. L'actuació dels consellers davant els paers, quan els prohoms havien abandonat la sala, va ser degudament consignada per l'escrivà del Consell en l'acta de la sessió i, efectivament, en la sessió del Consell del dia 8 d'agost no es va adoptar cap altra decisió.

## 5.6. EL RÈGIM D'ADOPCIÓ DELS ACORDS

### 5.6.1. *Majoria*

El procediment ordinari, que era el més habitual, consistia en el plantejament d'una qüestió per part dels paers i l'acord —sense matisos quantitius— del Consell. En aquests casos no es diu res sobre si l'acord expressa la voluntat de tots o la de la majoria dels consellers o dels assistents, però en tot cas l'acta de la sessió no registra opinions o propostes diferents.<sup>95</sup> Hem qualificat d'assentiment aquesta manera de procedir.

93. «A açò na Arnau de Riudoveyles e en Guillem Dianta, dixeren que si lo conseyl de la vila [...] com lo privilegi del senyor rey ordonave als conseylers que no's consentie a les coses que a adés s'i ordonarien per tal com no hic ha conpliment de conseylers si lo conseyl ve als prohòmens que tenien per bé tot zo que damunt és ordonat» (85v-86r).

94. «En après, com los prohòmens del conseyl se'n foren anats, en Jacme de Menresa, en Guillem Dianta, Bernat de Sent Pere, Guillem Erimbau e Guillem d'Ivorra, conseylers establits encara en la dita sala, aquí metex requeriren los dits paers que'l conseyl que's tingué dimecres intitulat pridie kalendas julii sobre no portar espasa ne II coltels, façen exseguir, e segons que en aquest libre és ordonat damunt» (86r).

95. «[...] los dits paers, de volentat dels conseyllés damunt dits, ordonaren e reclamaren que [...]» (2r); «los dits paers ab voluntat del conseyll assignaren a les dites coses que [...]» (2r); «E fo proposat en conseyl pels dits paers que com els aguessen a pagar en torn de tria milia sólidos de barchinonesos per violari que la vila done en moneda jaquesa a alguns singulars de Leyda el mes present de juliol, e no aguessen segons que digueren d'on pogusesen pagar la quantitat desús dita, demanaren conseyl dels dits conseylers d'on porien aver de què poguessen pagar la pensió d'aquest an del violari

Però, a més de l'assentiment plàcid, no són escasses les ocasions en què el document mostra clarament l'existència d'opinions o propostes diferents i fins i tot contraposades. En certs casos, com veurem, la diferència de parers no trasllueix cap crispació, mentre que en d'altres percebem una clara i contundent oposició. En qualsevol cas, però, les actes del Consell mostren clarament que quan hi havia opinions diferents, s'aplicava el criteri majoritari. Aquest criteri no es va aplicar per a resoldre exactament situacions de votació en el sentit literal i actual del terme, si bé hi ha algun exemple que s'assembla a un escrutini. Com hem vist, els paers sol·licitaven consell a consellers i prohoms, i aquests atorgaven el seu consell. Davant la varietat, de vegades aclaparadora, de consells expressats, s'imposava el de la «mayor part».<sup>96</sup>

La majoria, però, s'expressa, en l'acta, de dues maneres diferents. D'una banda hi ha els casos en què l'aplicació del criteri majoritari és implícita: efectivament, s'acorda allò que reuneix el suport de la major part de les opinions, encara que no s'expressi literalment així. L'escrivà anotava els noms dels membres del Consell que donaven suport en cada moment a una opció diferent, però només afegia l'expressió «fo acordat» a la que era majoritària i acabava imposant-se.<sup>97</sup>

D'altra banda, documentem diversos casos en què l'acta explicita clarament que s'ha aplicat el criteri majoritari: «la mayor pertida d'aquel», «la mayor part»,

---

desús dit. E sobra ço los dits conseylers donaren de conseyl que pus deyen que no tenien de què poguessen pagar aquel violari, que hom que manlevàs aytant com ops ho agués per que's pogués pagar en manera que terzs, ne penes, ne hostatges no se'n aguessen a pagar ne a tenir. E que sobra ço façen los paers com a mayor profit e menys dan puguen de la vila» (81r).

96. Si no hi ha cap indicació en sentit contrari, la «mayor part» es correspon amb la nostra actual categoria de «majoria simple», on s'imposa la voluntat de la majoria dels votants.

97. Calia nomenar síndics per a una visita al rei. Vuit consellers i onze prohoms proposaven que hi anessin dos paers i prou, mentre que la resta dels presents (4 paers, 6 consellers i 52 prohoms) proposaven que, a més dels dos paers, també els acompanyés un mercader. Efectivament, va ser nomenat un mercader que estava present a la sessió: «Tots los altres damunt nomenats dixeren e conseylaren que com l'ajuda que'l senyor rey demanave tocàs més mercaderia que altra cosa, que y anàs I mercader ab na Arnau de Mecina e ab Ferrer de na Burguesa, e que tots III fossen establits síndichs e nomenaren lo mercader, zo és a saber en Pere de Nogueres qui present ere» (80r-80v). En una altra ocasió, els paers plantegen una qüestió oberta i hi ha tres opcions: «Encara volgueren aver conseyl si hi trametrien hom més prohòmens, I o més ab lo dit na Arnaldo per les rahons dessús dites». Opció A: «e sobra ço, en [...] acordaren e de conseyl donaren que [...]». Opció B: «Tots los altres dessús dits dixeren que [...]». Opció C: «Exceptat en Pere de Foix que dix que no, ans se n'appellave al senyor rey» (63v); «E com pels renders e conpradors de les rendes del senyor bisbe de Vic fos demanat pel conseyl ésser tatxat que donarà somada de mul o somada d'ase pel delin[ ] pertanyent als dits renders. Sobra ço fo per los damunt dits tatxada e extimada comunament somada de mul a VI sólidos e d'ase a IIII sólidos, exeptat en Berengario de Vergós, Jacme de Menresa. Pere Maestre, conseylers, e en Berenguer de Vilagrassa, que tatxaren e extimaren somada de mul a V o VI diners, e somada d'ase a IIII sólidos, VI diners» (100r).

«que més veus auran».<sup>98</sup> En qualsevol cas, mai no apareix, al costat d'aquest criteri majoritari «quantitatiu» (tot i les opinions), una apreciació «qualitativa» (valorar per la seva qualitat), com ho seria la coneguda per la «sanior pars».<sup>99</sup> Certament, davant la multitud d'opinions —set de diferents, se'n manifesten el 30 d'agost de 1333—, l'aplicació de la majoria era suficient per a resoldre.<sup>100</sup>

Hem observat que, efectivament, en moltes ocasions s'imposava el criteri de la majoria dels que expressaven una opinió sobre la resta d'opinions minoritàries o diferents.<sup>101</sup> Però podia succeir que, en lloc d'expressar opinions diferents, se suscités oposicions clares. Llavors trobem les fórmules del no-consentiment, o altres de semblants més suaus,<sup>102</sup> tant davant d'una proposta concreta dels paers com davant l'opinió majoritària que s'obria camí en un consell.<sup>103</sup> Expressar el no-

98. «E per la mayor pertida d'aquest conseyl foren assignats a obres e a departidors de carrers e de térmens [...]» (62r); «E per la mayor pertida d'aquest conseyl assigna a obres e departidors de carrers e de térmens, ço és saber [...]» (62v); «Ítem acordà la mayor part d'aquest conseyl metex, que fos pagat [...]» (63r); «E com lo veguer de Cervera agués feytes liger algunas inquisicions feytes contra en Bort Torres de Payllerols, en altra manera appellat Aguylló, lo conseyl, o la mayor pertida d'aquel, a instància del dit veguer jutjà aquel segons que n fa del procés d'aquín feyt és contengut» (99v); «E com en l conseyl tengut diyous, segon dia de deembre, fos estat acordat per la mayor pertida d'aquel que l paer e v conseylers de cascun quarter pogués elegir l prohòmens qui fessen la elecció d'aquel quarter de paers e de conseylers [...]»: aquell 2 de deembre «foren en conseyl en la dita sala» tres paers, onze consellers i quaranta-un prohòms, i els que pronunciaren la seva opinió pertanyien als tres sectors (106r); «E encontinent que l conseyl fo pertit o tengut, com segons que desús s'apar que la mayor pertida del conseyl avie conseylat que y fossen assignats X o XII prohòmens segons que damunt és dit. Emper açò, los paers assignaren-hi [...]» (115r).

99. Encara que un acord recull una fórmula que ho recorda: «acordaren en axí que ere pus sa e meylor que s plegàs lo prest» (14v).

100. Els paers pregunten com s'ha d'aplicar la imposició per l'ajuda o el subsidi acordat d'oferir al rei a les Corts de Montblanc: «Emperaçò los dits paers volgueren e demanaren conseyl què sobre la imposició ordonadora e gitadora farien. E sobra ço, pels dits conseylers e prohòmens fo conseylat e acordat segons que s sequeix»; es van manifestar i es van registrar set parers diferents, amb suports també dispars (6 persones, 5, 6, 22, 1, 1 i 1) (91r-91v). Finalment s'imposà l'opinió de la majoria: «E com segons que damunt és dit e ordonat en lo pus prop escrit conseyl per la mayor pertida fos estat acordat que sobre la imposició contenguda en aquel conseyl [...]» (92r).

101. Com assenyala posteriorment la doctrina catalana recollint el que era una pràctica habitual de temps anteriors, «lo poder de dits Consells no te de ser ab consentiment de tots los Concellers basta de la major part, si be es veritat que quant lo parer de la menor part mes justicia, ja dona forma lo dret com se ha de procehir» (Andreu BOSCH, *Sumari, index o epitome*, p. 430).

102. «Sobra ço acordaren los desús dits el dit conseyl, que s seguís ço que dissapte desús dit fo ordonat [...]. E açò en [...] dixeren que no ls ere semblant ne daven de conseyl que ls dits corredors e ostalers [...]» (68r-68v).

103. «Per açò acordaren tots los damunt dits, saul na Arnau de Riudoveyles e en Pere Serra que a açò dixeren que no consentien [...]» (6v). «Als quals conseylers los dits paers demanaren de conseyl lo prest que s'avie ordonat segons los conseyls ja a els donats en aquest libre per conseylers. Alguns

consentiment no tenia més efectes que consignar de forma personalitzada el des-acord amb la decisió. Excepcionalment s'utilitzaven fórmules que s'assemblaven a les de l'escrutini de vots, assenyalant el nom dels que consentien al costat del dels que no ho feien,<sup>104</sup> però és evident que se seguia identificant el nom dels autors de cada opinió. En aquesta mateixa línia s'han d'entendre les fórmules del consentiment positiu.<sup>105</sup>

D'altra banda, totes les manifestacions de dissentiment, oposició o contrarietat inclouen, gairebé sense excepció, una clàusula de salvaguarda de les llibertats i els privilegis de la vila. Podem veure una línia constant en això. Els autors de les expressions contràries a la majoria o al que puguin proposar els paers indiquen sovint la seva adhesió total als privilegis —de forma genèrica o particular— i drets de la universitat. Davant l'amenaça real que el monarca o els seus funcionaris es puguin atribuir funcions desenvolupades fins aleshores per la universitat, els dissidents opten per no facilitar les pretensions i intrusions règies.<sup>106</sup>

---

com algunes persones diguessen que no-s devie en axí ordonar ne plegar segons la forma del privilegi, e si-l plegarien o que conseylave que se-n fees [...]». Davant la pregunta, hi hagué diverses opinions: opinió a) «E resposens en Guillemó Moixó [i 8 més] [...] digueren que [...] conseylaren que [...]»; opinió b) «Item dixeren en Francesch zes Cases [i 4 més] [...] que-s plaeye [...]», i opinió c) «dix en Guillem Giner que-s [...] e que a als no consentie» (13v-14r). «[...] capítol de la senyera a romanir consentí en Guillem Giner damunt [dit], mas els altres dix que no consentie que-n Blasco Moreyl [que-s] del servey, sino C sous e no pus» (17r). «Les quals somes vistes pels dits sobrestants VII damunt congregats, acordaren tots saul en Guillem Foguet que-l moble donàs IIII diners per libra e siti II diners per libra [...]. En Guillem Foguet dix que li plaeyen les dites coses e a aqueles consentien, tan solamant que no consent que siti do tant com prengue grans sobrés car no-s pot amagar, e lo moble amagues e-s abzegue» (27r). «A açò dixeren en Berthó de Marunys, Guillem Giner e en Pere Serra que no consentien mas que-l dit privilegi segons sa tenor fos observat, que molt ha, que pach molt, qui poch ha, poch pach, e qui res no ha, que no pach res» (28v). «A açò diguen en Ramon Fuster e en Perpenyà za Rovira que no consentien mas que pagàs per siti lo preu que y avien dat. Axí metex dix en Lorenc Portela que donàs per siti ajustant que no hic avie conplit conseyl, e que aquels metexs que hic eren se prenién violari» (34v-35r). «A açò en Bernardó Portela e en Pere Rippol isqueren-se del conseyl diens que no y consentien» (84r).

104. «E a açò consentiren los desús nomenats, exceptat en Francesch çes Cases, en Ramon Moros, en Guillem Giner, en Berthó Pere, que dixeren que no y consentien» (56r).

105. «[...] capítol de la senyera a romanir consentí en Guillem Giner damunt [dit]» (17r); «E a açò consentiren los desús nomenats, exceptat en [...]» (56r).

106. És el cas de la sessió de 29 d'octubre de 1332, en què es debat la idoneïtat de nomenar verificadors («Sobrestants») dels verificadors de la riquesa declarada pels veïns amb efectes tributaris: «Item com per alguns fos estat request que als vehiins e sobrestants dels manifests a reebre e a regonèxer, fossen auts vehiins e altres sobrestants a lurs manifests a regonèxer, e en contrari fos afermat per alguns altres que fer no-s degués, sobre açò los dits paers volgueren conseyl dels damunt dits què sobre alò farien. [A continuació segueixen quatre opinions diferents] [...] Tots e sengles damunt escrits en est conseyl, dixeren que daven aquest conseyl a lur bona consciència entenén totavia ésser servada la for-

L'aplicació de la majoria, en qualsevol cas, és el criteri adequat en absència d'unanimitat, i així es reconeix quan, al final de la legislatura, el Consell està entestat i obligat a resoldre algunes modificacions en el sistema d'elecció de paers i consellers.<sup>107</sup>

### 5.6.2. Unanimitat

Les actes del Consell reconeixen que alguns acords es van adoptar per unanimitat, i això passa tant en una sessió a la qual només van assistir paers i consellers, com també quan ja hi assistien prohoms. Les fórmules que ho expressen són: «a una veu», «tuyt ensemps en 1<sup>a</sup> veu», «concordadament e en 1<sup>a</sup> veu» i «tots».<sup>108</sup>

Hom pot recordar que les magistratures de la República romana es regien per la regla de la unanimitat, segons la qual s'exigia l'acord o el pacte entre els col·legues.<sup>109</sup> Si no s'arribava a aquest acord, un dels magistrats podia blocar l'assump-

---

ma del privilegi. E protestaren que no entenen a venir en res contra aquela, ans si en res[ ] els o alcun d'els aver conseylat contra aquela forma, a lo que contra fos per no conseylat, e per no negú entenen a aver. E aquestes peraules per els protestan dites, e per cascun d'els, manaren ésser mesos en fi del conseyl dessús dit per mi, Pericó de Canet, regent l'escrivania de la Paeria per en Bernat d'Ivorra escrivà d'aquela» (31r-32r). Una comissió elegida el 10 d'octubre de 1333 per a negociar amb un distingit emissari reial un nou sistema d'elecció de regidors elaborà dues propostes que es debateren en consell: «E com sobre açò los dits curadors sobre açò [ ] fo en conseyl acort e conseyl[ ] [...]; [segueixen sis opinions diferents, però al final s'inclou l'afirmació següent:] Tots los damunt dits, e cascun d'els, dixeren que entenien conseylar sobre açò axí com dit an. En axí que per res que diguessen, acordassen o conseyllassen no fos derogat o feyta lesió alcuna al privilegi desús dit, ans entenie cascun d'els que en tot cas romange ferm e illés lo dit privilegi e sa forma» (104r).

107. Opció «concordia» o unanimitat: «E si per ventura de la dita [ ] dits L prohòmens avenir no's podien o concòrdia [ ]»; opció majoritària: «[cascun??] digue sa veu, e aqueles III persones que [...] dits L prohòmens dessús dits [ ] sien a paers, e los X prohòmens que més veus auran d'ésser conseylers» (103r-103v).

108. «Acordaren e determenaren a una veu [...]», hi havia presents i inscrits 3 paers i 15 consellers (4v); «Ítem fo acordat per tots los damunt dits que sien posats guardians e vinyògols per los termes de la vila e les quadres d'aquels [...]», hi havia inscrits 4 paers i 13 consellers (20v); «E fo acordat per tots los damunt dits que com en I altre conseyl passat fos acordat que fossen manlevades LXXX llibres de jaqueses [...]», hi havia inscrits 4 paers, 12 consellers i 23 prohoms (22r); «Ítem acordaren tuyt ensemps en 1<sup>a</sup> veu que fossen pagats a [...]», hi havia inscrits 2 paers, 11 consellers i 26 prohoms (64r); «[...] sobra ço demanà conseyl dels dessús dits conseylers e prohòmens què s'í farie. E los dessús dits concordadament e en 1<sup>a</sup> veu conseylaren que [...]», hi havia inscrits 1 paer, 10 consellers i 21 prohoms (64v); «E aquela manera de venire lo dit violari e del preu d'aquel pagar los dits deutes, tench per bona tot lo conseyl e menys danpna a la univrsitat que neguna altra manera que pensar poguessen», hi havia inscrits 2 paers, 5 consellers i 33 prohoms (83r-83v).

109. Jean GAUDEMET, «Unanimité et majorité (Observations sur quelques études récentes)», a *Études historiques à la mémoire de Noël Didier*, París, Montchrestien, 1960.

te en qüestió a través de les seves facultats de veto (*ius prohibendi*). Aquesta regla de la unanimitat evitava la concentració excessiva de poder en una sola persona, la qual cosa feia impossible que la decisió fos exclusivament dictada per un sol magistrat.<sup>110</sup>

En canvi, en els comicis bastava el criteri majoritari per a la presa de decisions.<sup>111</sup> Aquest criteri es construeix a partir d'una ficció jurídica que s'identifica amb la decisió unànime.<sup>112</sup> Es tracta d'un acord entre majories i minories per a donar validesa als acords adoptats per la majoria. Per a bastir aquesta ficció cal adoptar una sèrie de regles essencials per a la formació de la voluntat d'aquestes assemblees o comicis.

La unanimitat esdevenia una regla de prestigi en l'adopció dels acords, però, tal com hem vist abans, això no era obstacle per tal que aquests fossin adoptats per majoria amb efectes vinculants per a tota la comunitat, tal com assenyalaven els glossadors com Accursi.<sup>113</sup>

## 5.7. LA INCLUSIÓ DE CLÀUSULES DE REFORÇ I BLINDATGE D'ACORDS

En casos excepcionals el Consell adoptava acords que incloïen clàusules de blindatge i de reforç que perseguïen impedir que l'acord pogués ser modificat en un futur.

110. J. M. ROYO ARPÓN, *Ciudad abierta*, p. 93.

111. Jean GAUDEMET, «Unanimité et majorité»; Edoardo RUFFINI AVONDO, «Il principio maggioritario nelle storia del diritto canonico», *Archivio Giuridico*, vol. XCIII (1925).

112. Jean GAUDEMET, «Unanimité et majorité», p. 151.

113. *Glossa in codicis. Codicis Iustinianae constitutiones imperiales complectentis*, ll. IX, *Priores*, Venetis, Apud Nicolaum Beuilaqua, 1562, p. 1364: «Tertij dicunt, aut lex est talis cui possit derogari per pactum, ut in Velleiano: ut ss. ad Velleia.l.si.pen.et tunc consuetudo derogat ei: aut non, ut in pacto legis commissoriae et alijs, quae nota.s.de pactis.l.si quis tu conseribendo. et tunc non: et merito parisicant consuetudinem pacto: cum ipsa ficta citus consensus: ut in l. contraria.in fin. et ss. eod.l. de quibus. Sed hoc no placer, ut pacto patiscetur consuetudo, quia secundum hoc furiosis et similibus, qui expresse vel tacite consentire non possunt: ut ss. foca.l qui ad certum, non obijceretur consuetudo: quod est falsum. Sed posset responderi, imo nihilominus poterit obijci: quia maior pars universitatis consentit: unde perinde est, ac si omnes consentissent: ut ss. ad municipa.l.quod maior. Sed Ioan.dicit quo dista regula locum habet in electionibus, et in ijs, quae singulorum provident utilitatibus, Item et ad hoc, quod universitas possit consentire, felicet, si maior pars fecit contractum vel obligationem aliquam. Non autem ideo locum habet illa regula, ut aliquis ignorans conveniatur singulariter. Haec autam consuetudo patrimonio singulorum detrahit et aliquem obligat, quod facere no potest pars maior: nam si millelies consentiat maior: nam si millelies consentiat maior pars, quod ego alicui tenere: non per hoc tenebor».



Aquest és el cas del Consell reunit el dia 2 de juny de 1332. Van assistir-hi tots els paers, onze consellers i ni més ni menys que noranta-tres prohoms. El Consell seguia gestionant certes operacions financeres insòlites i noves en aquells dies.<sup>114</sup> Feia poques setmanes que s'havia acordat «vendre» o establir un violari com a instrument per a finançar i avançar, en els terminis fixats, la quantitat de diners compromesa amb el rei; era la quantitat que d'ordinari havia de ser pagada i sufragada amb la quèstia.<sup>115</sup> En el consell que ens ocupa s'adoptà l'acord de rescatar o redimir el violari venut a Lleida amb les primeres quantitats de diners que s'obtidrien de la recaptació de la quèstia de l'any en curs. El reforç i el blindatge consistien en el jurament solemne de paers, consellers, clavari i escrivà (qui disposava d'una de les tres claus de la caixa de cabals del Consell) que no destinarien els diners de la caixa a cap altra finalitat; es disposava, a més, que l'acord no es podia modificar ni per un altre consell ni de cap altra manera («E que açò, per conseyl ne en altra manera, no·s pugue mudar»). L'acta de la sessió recull que el mateix dia que s'havia reunit el Consell, el clavari, que no havia assistit a la reunió, jurà igualment l'acord («l'avien feyt e sots virtut d'aquel promés de cont[se]rvar les coses damunt dites sens tot trenchament»<sup>116</sup>). Exactament el mateix assumpte suscitava,

114. Al marge esquerre de la pàgina on hi ha anotada aquesta decisió, consta manuscrita la inscripció següent: «Hic fuit ordenanti per vendentur ad violarium III mille solidos» (17r).

115. El violari venut pel Consell de Cervera el 1332 consta com un dels primers, si no el primer, venut per un municipi per a finançar les seves operacions tributàries, destinades en última instància al rei. Veg. Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, *El naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya*, p. 113.

116. «E volch e acordà lo damunt dit conseyl que de la questa que·s deu estampar est an e cuylir, e dels primers diners que d'aquela isquen, sia treyt del violari de Leyda, aytant com rembre se·n pugue de XIX milia sous que an auts dels tria milia sous damunt dits. E que d'açò facen sacrament los dits paers, els conseylers e lo clavari assignat pel conseyl, e l'escrivà que té la 1ª clau de la caixa, zo és a saber que posats e mesos los diners de la questa en la dita caxa segons la forma del novel privilegi, no traugen ne [ ] ien, ne lexen, ne consinten trer negun diner de la dita caxa tr[o] que ayen presos e pagats los XXI milia sous damunt dits. E que açò, per conseyl ne en altra manera, no·s pugue mudar per gran necessari que fos a la vila damunt dita. E que·l cuylitor que cuylirà la dita questa, aye a fer sacrament e homenatge que cascu vespre metrà los diners que·l dia plegarà de la dita questa en la caxa damunt dita enseguín la forma del dit novel privilegi. E encontinent, los dits paers e conseylers e en Bernat d'Ivorra, escrivà de la dita Paeria, e en Pere Fuster, qui en absèntia sua té la 1ª clau de la caxa per el, en presència del dit conseyl juraren per Déu e per los sants IIII evangelis davant els posats e per els e[ ] dels corporalment tocats, prometesen que als diners damunt dits no tocarien, ne·n trauien diner, ne·n farien, ne·n lexarien, ne·n consentirien trer de la dita caixa tro que ayen donats e pagats primerament los XXI milia sous damunt dits a tret del violari de Leyda aytant quant se·n pugue trer segons que és estat acordat. E aquel dia metex après dormir, lo dit en Pere de Berga clavari qui no ere estat al dit conseyl, iura a Sents IIII euvangelis axí com los paers, conseylers e l'ost a damunt dit l'avien feyt e sots virtut d'aquel promés de cont[se]rvar les coses damunt dites sens tot trenchament» (18r-19r).

un any després, el 7 de juny de 1333, la mateixa actuació d'un consell municipal igualment concorregut, amb tres paers, onze consellers i noranta-quatre prohoms. S'havia venut un nou violari i una altra vegada es preveia redimir-lo amb les primeres quantitats que serien recaptades amb la quèstia. El blindatge i el reforç consistien en el jurament de paers, consellers i prohoms de no sostreure cap quantitat de la caixa de cabals que no estigués destinada a rescatar dit violari venut; i es postil·lava, també, que cap consell posterior pogués modificar aquest acord. Fins i tot s'incorporava una clàusula segons la qual els paers i els consellers que fossin elegits en els propers sis mesos haurien de jurar, primer de tot, que observarien aquells acords.<sup>117</sup> Si observem la literalitat dels dos acords, veiem que l'escrivà va utilitzar pràcticament les mateixes paraules i les mateixes expressions en les dues situacions.

Hi ha altres casos, igualment eventuals però menys solemnes, en què també es recorre al jurament de l'acord per part de paers, consellers i prohoms.<sup>118</sup>

Formen un grup a part de reforç d'un acord els casos en què el Consell buscava la ratificació d'una ordenança per part del rei. És important assenyalar que no es buscava l'aprovació del rei, sinó únicament segellar una ordre municipal amb l'autoritat i l'assentiment regis. En l'exemple que documentem, els síndics del

117. «E volgué e acordà lo damunt dit conseyl que de la questa que's devia tayllar e cuyllir en aquest any, dels primers diners que exiran de la dita questa, sie feyt del violari de Leyda ytant com ne puxe traure o reembre per XXI millia sólidos que són auts de la venda dels millia sólidos que ara són venuts. E que d'açò façen sacrament los paers e los conseylers e tots los prohòmens damunt dits, ço és a saber que posats e mesos los diners de la dita questa que novelament se deu tayllar en la caxa de Sentes Creus on deuen ésser mesos segons la forma del novel privilegi, no traugen ne trer façen, ne lexen ne encara consinten que sie treyt negun diner de la dita caxa tro complidament dels diners de la dita caxa agen preses e pagats XXI millia sólidos en reembre lo dit violari de Leyda, aytant com traure o reembre se'n puxe. E que açò per conseyll ne en altra manera no's pugue mudar per gran necessitat que la vila agués. E encontinent los paers, conseylers e prohòmens damunt en est conseyll [ ], juraren per Déu e per los sentes IIII evangelis e sots vertut del [ ] sacrament prometeren aytant com en els és de tenir complir e observar totes les dites coses e contra aqueles no venir per neguna manera. Encara ordonà lo damunt dit conseyll, que si per ventura la questa que ara novelament se deu tayllar no ere cuyllita complidament d'açí a la festa de Nadal primervinent, entant que per los paers e conseyllers qui ara són no poguessen ésser pagats los damunt dits XXI millia sólidos a reembre lo violari de Leyda, que los paers e conseyllers qui seran elets l'endemà matí de Nadal primervinent, juren axí matex abans que usen de res, que tenran e observaran totes les coses damunt scrites e ordonades sobre reembre lo dit violari de Leyda» (76r-77r).

118. En un context de gran carestia de cereals i adoptant mesures extraordinàries: «Emperaçò acordaren e ordonaren los desús dits de voluntat del batle, que negun hom estrany no hic gosàs traure gens de blat, ne que nuyl hom no'n gosàs pregar, ne'ls paers no u puxen atorgar, e que açò juren tots aquels qui són el conseyl» (112v); «Encara que escorcóyl e manifest del blat sie feyt axí com és estat acordat bé e diligentment e leyal, e que açò juren los paers e prohòmens qui assignats hi són [...]» (112v).

municipi van obtenir una carta d'assentiment reial en el marc de la celebració de les Corts de Montblanc de 1333.<sup>119</sup>

### 5.8. REVALIDACIÓ D'ACORDS

Entre les modalitats d'acord que estem analitzant apareixen també els acords que revaliden decisions ja adoptades, encara que amb diferents matisos. En primer lloc trobem la confirmació simple d'un acord anterior, sense que el text ho motivi.<sup>120</sup> En una altra ocasió la confirmació d'un acord anterior pot vincular-se a la petició, que formulen els consellers, de disposar per escrit d'una còpia d'aquest acord. Aquesta confirmació i petició de còpia de l'acta es produeixen en un tema sensible com és el marge d'acció o autonomia política dels paers; en aquest cas, la seva potestat per a fixar el salari dels recaptadors de la quèstia i assumir la funció de valorar els béns dels encarregats de valorar els béns de la resta de veïns.<sup>121</sup> En el tercer supòsit es valida una suposada decisió que, de fet, no s'havia tancat completament en un consell anterior perquè la sessió havia derivat cap a altres temes diferents.<sup>122</sup> Una situació semblant es donava quan s'adoptava un acord formal sobre un tema tractat en diverses ocasions en consell però mai resolt definitivament.<sup>123</sup>

119. «Ítem que sobre aquest ordonament sie supplicat al senyor rey que si mercé sua de dar auctoritat e assintiment seu a aquesta ordinació pels síndichs que iran al senyor rey per l'ajuda» (30 de juny de 1333, 80v). El dia 2 d'agost els paers mostren en el Consell la carta del rei, datada el 13 de juliol, que ratifica l'ordenança elaborada i aprovada pel Consell: «E com davant los damunt dits establits en conseyl fos presentada 1ª carta del senyor rey data *in Monte Albo III idus julii anno presenti*, ab la qual lo senyor rey atorgue als paers e als prohòmens de Cervera que la ordinacio que feyta an, o entenent a fer, que nuyl hom dins la vila de Cervera, sinó cavaler o son fiyll, no gos portar espaa [...]» (84r).

120. «Encara ordonà lo dit conseyl que en Ramon Foguet plech lo prest ara novelament ordonat, e que aye per salari zo que fo ordonat en lo conseyl pus prop tengut [...]» (12r); «E fo acordat que com lo conseyl que's tench diluns que's comptave VIII kalendas junii, fos acordat que fosen venuts tria milia sous a [vi]olari [...]» (17v); «Lo dit conseyl acordà que la venda del dit violari fos feyta [...]» (18r).

121. «Dimarts intitulat XV kalendas de deembre, fo plegat conseyl en la dita sala, e foren-hi presents [...]. Ítem los damunt dits el present conseyl establits confirmaren e per lur conseyl dat, aver volgueren lo capítol escrit el conseyl tengut dissapte VII idus d'uytubre, on és contengut que-ls paers per si metexs puixen taylor salari e tatxar segons lurs bons arbitres als tayladors de la quèsta, e als estimadors, e an Pere Fuster [...]» (33v).

122. «[...] tem volch e acordà lo dit conseyl que axí com el Consel pus prop dessús tengut ere estat acordat que pert zo que hom los devie, fosen donats als frares menors L sous, que-ls fossen dats C sous car poch serie de L. E açò a honor de Deu e del gloriós sent Francesch, e per lur gran necessitat que han» (34r).

123. «Ítem que moltes vegades fos dat de conseylar per conseylers e prohòmens que lo pes dels molins hic tornàs segons que ere en temps passat acustumat. Ratificaren e aprovaren aquels conseyls e

En l'últim cas, les protestes d'alguns significats prohoms davant dels paers van motivar la convocatòria d'una nova reunió dos dies després de celebrada l'última, circumstància que inusualment l'escrivà va fer constar en l'acta;<sup>124</sup> en la sessió es va acabar acordant el que ja s'havia decidit en la reunió anterior.<sup>125</sup>

### 5.9. MODIFICACIÓ D'ACORDS ANTERIORS

Una vegada el Consell Municipal ha adoptat l'acord, es planteja el tema del seu caràcter irrevocable, és a dir, si podem parlar de la vinculació dels actes propis. Això es planteja en la venda o l'establiment d'un violari per tal de finançar una quantitat de diners compromesa amb el rei. En els acords s'estableix que no es pot sostreure cap quantitat de la caixa de cabals si no és per a redimir aquest deute. Cal dir que la irrevocabilitat d'aquest acord s'estableix a través de la fórmula del jurament i la vinculació que es preveu respecte als consells posteriors.

Aquest principi d'irrevocabilitat o de vinculació dels acords es podia excepcionar en determinades ocasions. I sembla que en aquests casos calia la unanimitat de tots els membres assistents per a adoptar l'acord. Cal dir, però, que quan es tracten assumptes de caràcter menor sembla que s'admet aquesta possibilitat a través del nomenament d'una comissió en la qual participa una tercera persona que és experta en el tema que cal tractar.

Al llarg del període estudiat hem documentat dos casos de modificació d'acords anteriors. El primer cas ateny un tema financer: en la sessió del 24 de juny de 1332 s'havia acordat disposar d'un préstec per a fer front al pagament de certa quantitat per un violari venut a Lleida; en la sessió del 29 de juny «fo acordat per tots los damunt dits» que, en lloc de demanar prestades vuitanta lliures jaqueses, fossin presos tres mil cinc-cents sous barcelonesos per a així afrontar altres despeses sobrevingudes. Efectivament, consta que l'acord, que amplia i modifica l'abast

---

conseylaren que·l dit pes hic fos tornat segons que en temps passat ere acustumat e ordonat. E que aquel pes se vene a I an, e que·l conprador hi tingue hòmens bons a qui·s puixe ben fiar que frau no s'i pogués fer o cometre» (78r).

124. «Divenres intitulat XI kalendas marcii, fo plegat conseyl en la sala de la Paeria per alguns protests que eren estats feyts als paers contra els per en Guillem Cahorcí e per altres de part sua, contra en Jacme e en Ramon de Cardona, sasió que per aquesta rahó, sie estat justat altra vegada conseyl. E foren presents el present conseyl» (55v); la sessió del Consell anterior s'havia celebrat dos dies abans, les XIII *kalendas marcii*.

125. Continuació del text de la nota anterior, després de l'anotació dels membres assistents: «E sobre les dites coses e protests fo acordat el present conseyl ja tengut XIII kalendes marcii, que [...]» (55v).

del préstec demanat, va ser pres unànimement per tots els membres assistents.<sup>126</sup> En canvi, es va seguir un procediment diferent davant d'una altra modificació, d'abast molt menor, d'una decisió adoptada: fora ja de la sessió del Consell, els paers, juntament amb un grup de consellers, van decidir afegir a una comissió de dues persones, una tercera persona experta en la matèria que s'havia de tractar, segons el que van assenyalar. És significatiu, però, que aquest fet, certament menor, es produís fora del Consell però en canvi l'escrivà el consigné en l'acta com una cosa «ordonada». I és que, encara que la sessió s'hagués acabat, el determinant va ser que els paers ho «ordonaren» juntament amb la «1<sup>a</sup> partida dels conseyllers».<sup>127</sup>

## 6. CONCLUSIONS: L'EMERGÈNCIA D'UNES REGLES DE FORMACIÓ DE LA VOLUNTAT I UN PROCEDIMENT A TRAVÉS DE LES ACTES DELS CONSELLS MUNICIPALS

El buidat i l'anàlisi dels llibres d'actes del Consell Municipal de Cervera durant el període 1332-1333 posa en relleu l'emergència d'unes regles consuetudinàries de procediment administratiu que esdevenen essencials per a la formació correcta de les decisions del Consell, com a expressió de la voluntat de la *universitas* o ens municipal. La recepció del *ius commune*, que comporta la idea de personalitat jurídica a través de la noció d'*universitas* i la de l'aparell organitzatiu, el *consilium*, requereix establir unes regles de funcionament i presa de decisions. Ja no es tracta de la decisió d'un conjunt de diverses persones que es posen d'acord per a actuar a l'ensems, sinó que es tracta de la voluntat d'un únic ens a través de la ficció de la persona jurídica. El Consell Municipal és l'estructura o aparell organitzatiu a través del qual la *universitas* adopta la seva voluntat i l'exterioritza envers els seus destinataris.

El privilegi refundacional de Cervera, del 1331, conté fonamentalment regles de caràcter organitzatiu, relatives a l'elecció de càrrecs, la composició i les fun-

126. «E fo acordat per tots los damunt dits que com en I altre conseyl passat fos acordat que fossen manlevades LXXX libres de jaqueses les quals pagar se deuen per violari a Leyda ara a l'entrada de juliol, e puys sie esdevengut que la ost hic aye a exir contra lo loch d'Anglesola, e d'açò s'auran a fer moltes messons, acordà lo dit conseyl que fossen manlevades III millia e D sous dels quals fossen pagades les LXXX libres de jaqueses del violari desús dit e del sobré pus fossen feytes messons e altres coses per fe coses a la vila» (21v-22r).

127. «E foren assignats per lo conseyll n'Arnaldo de Mecina e en Jacme Claris. E après aquest dia matex, per ço com en Ramon Maior, qui sap molt en los affers de la dita licència, fes gran freytura als dits affers, los paers ab 1<sup>a</sup> partida dels conseyllers ordonaren que lo dit Ramon Maior anàs a la dita vista» (46r).

cions del Consell i dels seus membres. En canvi, les normes essencials per a l'adopció d'acords són el resultat d'una sèrie d'usos i pràctiques reiterades que esdevenen amb el temps normes jurídiques amb el caràcter de costum. Pel seu origen consuetudinari no es troben totes compilades o recollides en un document formal. En aquest sentit, els llibres d'actes cobren una rellevància especial, atès que expliciten quins són aquests costums. Per això podem afirmar que aquests llibres compleixen una funció important de conservació i transmissió d'aquestes regles procedimentals. En els orígens del dret públic de Catalunya el costum té, doncs, una rellevància significativa, a diferència de les èpoques moderna i contemporània, en què té un paper més marginal.

L'emergència d'aquestes normes és el resultat d'unes mesures destinades a combatre la corrupció dels magistrats municipals per tal d'evitar qualsevol sospita i engany. Entre aquestes mesures, la transparència com a exigència de bon govern té un paper determinant. La rellevància de documentar els acords es concreta a evitar que els paers puguin modificar unilateralment els acords adoptats pel Consell. A partir d'aleshores cal anotar en un llibre no solament *quines* decisions s'adopten i *qui* les pren, sinó també *com* es prenen. La seva constància escrita és fonamental per a documentar les propostes d'acord i qui les presenta, l'exigència d'un quòrum necessari per a discutir i votar els acords, el règim de majoria per a assolir-los i fer constar la discrepància.

La desconfiança en els magistrats municipals per a impedir que es repetixin casos de corrupció es manifesta en dos aspectes essencials. El primer és que, d'acord amb el privilegi refundacional de 1331, els diners públics s'han de conservar en una caixa de cabals amb tres claus (una de les quals està en mans d'un prohoms al qual s'anomena *clavari*). Es tracta d'una mesura destinada directament a controlar la disposició de fons públics per part dels magistrats municipals. La segona és la necessitat d'un apoderament explícit del Consell per a la realització de les funcions dels paers. Aquests tenen fonamentalment la funció de proposar qüestions al Consell i d'executar els seus acords.

En aquest procediment assoleix un paper de centralitat el Consell Municipal. No és un mer òrgan consultiu o deliberatiu, sinó que té plena capacitat de decisió. Cal dir que, en general, corresponen al Consell els assumptes de gran rellevància, mentre que els de caràcter menor poden ser duts a terme pels paers i magistrats municipals. Segons el que es dedueix de la lectura del llibre d'actes, cal un apoderament o una habilitació explícita per tal que els magistrats municipals puguin actuar. En altres ocasions les decisions que s'han de prendre excedeixen les competències que té assignades el Consell Municipal i cal que el monarca doni autoritat i conformitat a la decisió. Així, s'assenyala que «sobre aquest ordonament sie supplicat al senyor rey que si mercé sua de dar auctoritat e assintiment seu a aquesta ordinació pels síndichs que iran al senyor rey per l'ajuda».

En aquest sentit, les decisions, com a voluntat de la *universitas*, es prenen ordinàriament de forma col·lectiva pel Consell, i no de forma individual pels magistrats o paers. Els membres del Consell queden compromesos i es fan responsables de les decisions preses. La discrepància es pot fer constar a través de vots particulars. El funcionament ordinari de la *universitas* requereix, però, que es puguin delegar determinades funcions als magistrats municipals. D'aquesta forma, trobem una fase de caràcter declaratiu, en la qual es forma la voluntat que correspon al Consell, i una fase executiva, que s'assigna als paers. Aquesta delegació es fa a través de l'atribució o habilitació de poders als magistrats municipals.

## 7. VOCABULARI JURIDICOPOLÍTIC

Presentem a continuació, a manera d'annex, un vocabulari amb els termes jurídics i polítics relatius, directament i indirectament, a la presa de decisions en el Consell de Cervera a partir dels termes i les expressions procedents del volum de consells dels anys 1332-1333.

- «acordaren a una veu, saul en» (66r); «acordaren e determenaren a una veu» (4v); «acordaren tuyt ensemps en 1<sup>a</sup> veu» (64r); «acordat per la mayor pertida d'aquel» (106r) (veg. «mayor pertida»); «axí com és estat acordat» (16r); «acordà e donà de conseyl als paers que (105r).
- «acordat plenament» (9v).
- «acustumat» (11 bisv, 33r, 102v, 107v, 108v); «acustumat d'usar» (98v); «acustumat de fer» (98v).
- «advocat de la universitat» (4r); «advocat de la vila» (113r); «avochat o en conseyller» (48r).
- «aministrat» (51v).
- «assentiment» (59r-60v); «auctoritat e assintiment» (80v).
- «assessoria» (53r).
- «assignat e elet» (4r).
- «atorgat: conseyl donat e atorgat» (20v); «és estat atorgat poder en lo conseyl» (1r).
- «auctoritat de la qual comissió» (58v); «auctoritat e assintiment» (80v).
- «avenir no·s poddien o concòrdia» (103r).
- «aver conseyl: volgueren dels desús dits aver conseyl d'on porie» (71v).
- «avocar la vila (85v); avocar lo general de la universitat» (87r).
- «ben comú o a profit de la universitat de la dita vila» (14v); «ben comú de la vila» (58v).
- «bon estament de la vila» (80v).
- «bona consciència: dixeren que daven aquest conseyl a lur bona consciència» (32r).

- «bones persones: los paers puxen elegir bones persones e dignes de fe» (28v).  
 «cançe en presencia dels paers» (9v).  
 «capítol(s)» (56v, 83r, 98v); «capítol de la imposició del vi» (93r); «capítol el dit conseyl ordonat és contengut» (68r); «capítol escrit» (33v); «capítol pel senyor rey feyt en la cort» (98v); «capítols de la imposició» (91r); «capítols e condicions justes e rahonades» (56r); «capítols o supplicacions ordonats» (28v); «capítols sobre la daclaració del privilegi» (29v).  
 «carta(es)» (60r, 81v); «carta d'època» (26r); «carta de procuració en poder d'en Bernat d'Ivorra» (23v); «carta sua» (del rei) (54r); «cartes de la dita venda» (76r); «cartes del senyor rey» (117r); «cartes, privilegis o scriptures de la vila» (117r); «carta, testimonial» (4r).  
 «certificació» (55v); certifich» (92v).  
 «cessant ofici de juradia e de paeria» (25r).  
 «comissari» (56v).  
 «comú» (91v); «comú de la universitat» (29r); «comú de la vila» (31r); «cumú» (71v).  
 «concordadamant conseylà e acordà» (67r); concordadament e en 1<sup>a</sup> veu» (64v).  
 «confirmaren e per lur conseyl dat» (33v).  
 «congregació» (103r); «congregació del poble» (102v).  
 «compliment de conseylers: no hic ha compliment de conseylers» (85v-86r).  
 «conplit conseyl: no hic avie conplit conseyl» (35r).  
 «consentiren: e a açò consentiren» (56r); «item volguerren e consentiren tots los damunt dits» (15v).  
 «conseyl plener» (33r).  
 «conseyl quant a aquest capítol no ere bastant» (74v).  
 «conseylave: o que conseylave que se'n fees; conseylaren concordadament» (75r); «conseylaren que» (64v).  
 «considerant lo dit conseyl» (16r).  
 «constitució» (98v).  
 «contra dret (veg. «custum»); «contra privilegis» (veg. «privilegis»)).  
 «cosanza, antiga» (28v).  
 «crida» (9v), «crida» (59r), «crida» (65r); crida e ordonació» (65r); crida pública» (11 bisv, 65r).  
 «cridar e pblicar aquel establiment» (61r).  
 «custum(a)(s)(es)» (28r, 96r, 103v, 105r); «custum de la vila» (104 bisv); «custuma antiga» (98v, 104bisv); «custuma antiga, jutyar segons» (104 bisv); «acustuma» (98r); «custum (contra dret e contra encara custum de la vila)» (58v).  
 «dat poder» (97r).  
 «daven: dixerren que daven aquest conseyl a lur bona consciència» (32r).



- «demanaren de conseyl» (14v).  
 «derogat» (104r); «derogat ne trencat» (97v); derogació» (veg. «lesió»);  
 «desexit ab letra» (82r).  
 «determenaren a una veu» (4v).  
 «diners públics de la universitat» (75r).  
 «domicili» (28v, 87r); «domiciliat» (85v).  
 «donat: conseyl donat e atorgat» (20r).  
 «dret» (20r, 34v, 69v); «dret (contra dret e contra encara costum de la vila)» (58v);  
     «dret d'ús de costuma» (104 bisv); «de dret e de rahó» (65r); «dret se digue»  
     (81v); «dret de sagel» (8v, 9r).  
 «elecció» (102v, 103v, 106r, 106v, 107r, 107v).  
 «elegir; los paers puxen elegir bones persones e dignes de fe» (28v).  
 «entenie: dix lo dit conseyl que no entenie que fos servat» (29r).  
 «escrits públichs» (58v).  
 «escrivà de la Paeria» (5v, 12v, 18r, 18v, 32r, 33v, 97r, 97v, 113r); «regent l'escrivania de la Paeria» (32r); «escrivans» (15r).  
 «esguardans profit comú de la vila» (93r).  
 «establí encara e ordonà lo dit conseyl» (29v).  
 «establiment o ordonació» (29r).  
 «estatut» (15r).  
 «exequició» (98v).  
 «fermaren en poder» (60r-60v).  
 «fisch» (58v).  
 «forçat a assegurar» (28r).  
 «franqueses e privilegis observadors» (34v).  
 «general de la universitat» (105r).  
 «gran tranquilat e bon estament de la vila» (14v).  
 «greuyes» (15r).  
 «habitadors» (34v).  
 «homenatge (89r); «homenatge e sagrament» (12r).  
 «hòmens e la universitat» (89r).  
 «inpugnacions» (63v).  
 «isqueren-se de la dita sala» (5v); «isqueren-se del conseyl diens que no y consentien» (84v).  
 «iurat(s)» (28v, 117v).  
 «juradies» (4v).  
 «juraren per Déu e per los sants IIII evangelis davant els posats» (19r).  
 «juren sagrament» (29v); jura en mon poder» (12v); «juraren per Déu e per los sants IIII evangelis» (18v).

- «lesió alcuna al privilegi» (104r); «lesió e derogació» (103v).  
 «lest a els lo present conseyl» (72r).  
 «lesta e publicada» (23r).  
 «letra al senyor rey» (68r).  
 «mà pública» (103r).  
 «manament: a manament dels paers» (26r).  
 «manat conseyl e foren-hi presents» (48r-48v).  
 «mayor pertida d'aquest conseyl» (9v, 62r, 62v, 75r, 99v, 115r); «la mayor part d'aquest conseyl» (63r).  
 «mayor profit e meneys dan» (81r).  
 «mer e plener poder; donaren e atorgaren mer e plener poder als dits» (59r-60v).  
 «més veus auran» (103v).  
 «misatgeria» (8v, 9r, 101v); «misatgés» (56r); «missatger» (67r).  
 «no consentiren; dixeren que no y consentien» (56r); «no consentie» (17r).  
 «no conseylat» (32r).  
 «nomenaren lo mercader» (80v).  
 «notari e scrivà de la Paeria» (2v, 12v, 22v, 48r).  
 «officials» (98v, 104 bisv).  
 «ordinació(ns)» (84r, 85v, 109v); «ordinacions foren publicades» (109v); «ordinació e establiment» (68r); «ordinació pels síndichs» (80v); «establiment o ordonació» (29r); «ordinació del blat» (92v); «ordinació que feyta an» (84r).  
 «ordona» (19v); «ordonat: fo axí acordat e ordonat» (16r).  
 «pau» (14v, 95v, 97r, 102v); «pau e concòrdia e amor» (95v).  
 «per conseyl ne n altra manera no·s pugue mudar per gran necessari que fos» (19r).  
 «per nom de la vila: los paers per nom de la vila lo coviden» (9v).  
 «plaeye: dixeren que·s plaeye» (13v-14r).  
 «plegat conseyl» (19 bisr); «aplegat conseyl e foren-hi presents» (52r).  
 «plener poder: donaren e atorgaren mer e plener poder als dits» (59r, 60v).  
 «poder, dat» (97r); «poder que·ls an dat» (97v); «poder a els donat en lo conseyl» (29v); «poder, donaren e atorgaren mer e plener» (59v); «poder, atorgat» (1r).  
 «presentats e publicats» (103v).  
 «privilegis e franqueses» (34v); «privilegi e sa forma, ferm e illés lo dit» (104r); «privilegi sie en totes coses servat e en res no trenchat» (14v); «privilegis, impugnacions als» (63v); «privilegis, cartes e altres scriptures pertanyents a l'offici de la paeria» (46v, 47r, 47v); «Privilegis (contra privilegis e antigues usanzas de la vila)» (111r); «privilegi temporal o perpetual» (97r); «privilegi, perpetual» (97r); «privilegi, lesió alcuna al» (104r); «privilegi ara novelament empetrat e atorgat, registrat en la v<sup>a</sup> carta del llibre de les posts e encara segons lo» (52v).

- «proceir» (15r).  
 «procés» (15r, 65v, 75r, 99v) (veg. «confessió»);  
 «procuració» (18r).  
 «procurador(s)» (56v, 59v, 60r, 104 bisv).  
 «proferta de dret» (78r).  
 «profit comú de la vila» (85v, 93r, 108v).  
 «proposat: e fo proposat en conseyl» (16r).  
 «protest» (68r); «protests que eren estat feyts als paers» (55v).  
 «publicada» (veg. «lesta», «ordinacions», «presentats»);  
 «pus sa e meylor» (14v).  
 «ranchor» (15r, 36r).  
 «ratificaren e aprovaren aquels conseyls» (78r).  
 «regidors: que foren regidors de la vila» (25r).  
 «requeriren: e los dits conseyllers requeriren los dits paers que» (46v).  
 «retre compte» (51v).  
 «revocave» (104r); «revocar la comissió» (7r); «revocars aquels qui ja hi eren» (1r).  
 «sagrament: facen sagrament los dits paers» (18r, 54v, 55r, 76r, 76v, 83v); «sagrament e homenatge» (18v).  
 «scriptures» (2v); «scriptures e cartes» (117r).  
 «scrivà (2v); «scrivà del conseyl» (117r).  
 «sindicat» (10r, 18r, 90r).  
 «síndichs» (18r, 60v, 73v, 80r, 80v); «síndichs e actors» (18r); «síndichs de la Cort» (64r); «síndichs de la vila a la Cort de Muntblanch» (73v); «síndichs e procuradors lurs e de la dita universitat» (76r).  
 «tench per bona tot lo conseyl e menys damnosa a la universitat» (83v).  
 «tenien per bo lo conseyl» (20r).  
 «tot lo conseyl» (74v, 93v, 111r).  
 «tresorer» (72v).  
 «tuyt ensemps en I<sup>a</sup> veu» (64r); «tots ensemps» (47v).  
 «una partida dels conseyllers ordonaren que (los paers ab)» (46r).  
 «una veu» (64r).  
 «universitat de cumú» (83r).  
 «ús, mal» (66r); «ús o de dret o de costuma» (d') (15r).  
 «usança(es)» (96r, 98v, 104 bisv, 105r); «usar aquí» (50v); «use (huse) hom, com» (52v); «usen» (52v); «usança o innovació, interrupció a la» (104 bisv); «contra privilegis e antigues usanzas de la vila» (111r).  
 «vehí o habitant» (28r); «vehí e natal de Cervera» (28r); «vehins e habitants» (93v).  
 «veïnal (veïnat)» (8v, 16v, 28v, 82r, 88r, 89r).

«veu de crida: per veu de crida per part del batle» (108v-109v).  
«volch» (19v); «item volguerem e consentirem tots los damunt dits» (15v); «e volch e ordona e establí lo dit conseyl» (19v).  
«voluntat; de voluntat e de consentiment de» (68v); «voluntat del conseyl» (2v);  
«mala voluntat» (15r).